

Kulturministeriet

5. oktober 2007

Udkast
J.nr. 2004-17819

Forslag

til

Lov om ændring af ophavsretsloven
(Overdragelse af ophavsret og digitalisering af kulturarven m.v.)

§ 1

I lov om ophavsret, jf. lovbekendtgørelse nr. 763 af 30. juni 2006, foretages følgende ændringer:

1. I § 13 indsættes som *stk. 5*:

”*Stk. 5.* Stiller en organisation, der efter § 50, stk. 4, er godkendt til at indgå aftaler i henhold til stk. 1, urimelige vilkår for at indgå aftale, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for Ophavsretslicensnævnet, som kan fastsætte vilkårene, jf. § 47.”

2. I § 14 indsættes som *stk. 2*:

”*Stk. 2.* Stiller en organisation, der efter § 50, stk. 4, er godkendt til at indgå aftaler i henhold til stk. 1, urimelige vilkår for at indgå aftale, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for Ophavsretslicensnævnet, som kan fastsætte vilkårene, jf. § 47.”

3. I § 16 b indsættes som *stk. 2*:

”Stk. 2. Stiller en organisation, der efter § 50, stk. 4, er godkendt til at indgå aftaler i henhold til stk. 1, urimelige vilkår for at indgå aftale, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for Ophavsretslicensnævnet, som kan fastsætte vilkårene, jf. § 47.”

4. I § 17, stk. 3, indsættes som 3. pkt.:

”Kan der ikke opnås enighed om størrelsen af vederlaget, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for Ophavsretslicensnævnet, jf. § 47.”

5. § 17, stk. 4, ophæves.

6. I § 18, stk. 1, indsættes som 4. pkt.:

”Kan der ikke opnås enighed om størrelsen af vederlaget, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for Ophavsretslicensnævnet, jf. § 47.”

7. § 23, stk. 2, ophæves.

Stk. 3 og 4 bliver herefter stk. 2 og 3.

8. I § 23, stk. 4, der bliver stk. 3, udgår ”i aviser, tidsskrifter, film og fjernsyn”.

9. Efter § 24 indsættes:

”§ 24 a. Offentliggjorte kunstværker må gengives, såfremt betingelserne for aftalelicens efter § 50 er opfyldt. Dette gælder dog ikke, såfremt ophavsmanden over for nogen af de aftalesluttende parter har nedlagt forbud mod værkets gengivelse. Stiller en organisation, der efter § 50, stk. 4, er godkendt til at indgå aftaler i henhold til 1. pkt., urimelige vilkår for at indgå aftale, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for Ophavsretslicensnævnet, som kan fastsætte vilkårene, jf. § 47.”

10. I § 25 udgår ”i film, radio eller fjernsyn”.

11. I § 30 ophæves stk. 3-5 og i stedet indsættes:

”Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 1, 1. pkt., finder ikke anvendelse på udsendelser i radio og fjernsyn via satellit, medmindre der samtidig af det pågældende radio- eller fjernsynsforetagende foretages udsendelse over et jordsendenet.

Stk. 4. Stiller en organisation, der er godkendt til at indgå aftaler i henhold til stk. 1, urimelige vilkår for at indgå aftale, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for Ophavsretslicensnævnet, som kan fastsætte vilkårene, jf. § 47.”

12. I § 30 a, stk. 1, ændres ”1. januar 1998” til: ”1. januar 2007”.

13. I § 35 indsættes som stk. 4 og stk. 5:

”Stk. 4. Vederlagskrav, som de i henhold til § 50, stk. 4, godkendte organisationer ønsker at fremsætte i forbindelse med værksudnyttelse efter § 35, skal fremsættes samtidig over for brugerne.

Stk. 5. Nægter en organisation, som er godkendt efter § 50, stk. 4, eller et radio- eller fjernsynsforetagende uden rimelig grund at give samtykke til, at værker og udsendelser, som udsendes trådløst, samtidig og uændret videreudsendes over kabelanlæg, eller tilbydes en sådan videreudsendelse på urimelige vilkår, kan Ophavsretslicensnævnet på begæring meddele den fornødne tilladelse og fastsætte nærmere vilkår herfor, jf. § 47. Bestemmelsen i § 50, stk. 1, 2. pkt., finder tilsvarende anvendelse. Ophavsretslicensnævnets afgørelser efter 1. pkt. har ikke bindende virkning for radio- og fjernsynsforetagender.”

14. § 47 med tilhørende overskrift affattes således:

”Ophavsretslicensnævnet

§ 47. Kulturministeren nedsætter et særligt nævn, Ophavsretslicensnævnet, til at træffe afgørelse på de i stk. 2 nævnte områder. Nævnet består af en formand og to medlemmer, som udpeges af kulturministeren. Formanden skal være højesteretsdommer. Nævnets afgørelser kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed. Kulturministeren fastsætter nærmere bestemmelser om nævnets virksomhed, herunder om dækning af omkostningerne ved virksomheden.

Stk. 2. Ophavsretslicensnævnet kan træffe afgørelse i henhold til §§ 13 og 14, § 16 b, § 17, stk. 3, § 18, stk. 1, § 24 a, §§ 30 og 35, § 51, stk. 2, § 68, § 75 a, stk. 2, og § 75 d.”

15. § 48 ophæves.

16. Som overskrift til § 49 indsættes:

”Forældelse af vederlagskrav”

17. § 50 affattes således:

”Falles bestemmelser om aftalelicens

§ 50. Aftalelicens efter §§ 13, 14 og 16 b, § 23, stk. 4, og §§ 30, 30 a og 35 kan påberåbes af brugere, der har indgået en aftale om den pågældende værksudnyttelse med en organisation, som omfatter en væsentlig del af ophavsmænd til en bestemt art af værker, der anvendes i Danmark.

Stk. 2. Aftalelicens kan desuden påberåbes af brugere, der inden for et nærmere defineret område har indgået aftale om værksudnyttelse med en organisation, der omfatter en væsentlig del af ophavsmænd til en bestemt art af værker, der anvendes i Danmark på det pågældende område. Dette gælder dog ikke, såfremt ophavsmanden over for nogen af de aftalesluttende parter har nedlagt forbud mod værkets udnyttelse.

Stk. 3. Aftalelicensen giver brugeren ret til at udnytte andre værker af samme art, selv om ophavsmændene til disse værker ikke repræsenteres af organisationen. Aftalelicensen giver brugeren ret til at benytte de ikke-repræsenterede ophavsmænds værker på den måde og på de vilkår, som følger af den indgåede aftale med organisationen.

Stk. 4. Rettighedshaverorganisationer, som indgår aftaler af den i stk. 1 og 2 nævnte karakter, skal godkendes af kulturministeren. Ministeren kan bestemme, at en godkendt organisation på nærmere angivne områder skal være en fællesorganisation, som omfatter flere organisationer, der opfylder kravene efter stk. 1 eller 2.”

18. § 51 affattes således:

”§ 51. For værksudnyttelse i henhold til § 50 skal de regler, som organisationen har fastsat med hensyn til fordelingen af vederlag mellem de af organisationen repræsenterede ophavsmænd, finde tilsvarende anvendelse over for ikke-repræsenterede ophavsmænd.

Stk. 2. Ikke-repræsenterede ophavsmænd kan gøre krav på individuelt vederlag, selv om en sådan ret hverken fremgår af aftalen med brugeren eller af organisationens vederlagsregler. Vederlagskravet kan

kun rettes mod organisationen. Kan der ikke opnås enighed om størrelsen af det individuelle vederlag, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for Ophavsretslicensnævnet, jf. § 47.

Stk. 3. Bestemmelsen i § 49 finder tilsvarende anvendelse på vederlagskrav i henhold til de i stk. 1 og 2 nævnte bestemmelser.”

19. I § 52, *stk. 1*, ændres ”§ 14, § 16 b, § 17, stk. 4, § 23, stk. 2, og § 30 a” til: ”og §§14, 16 b, 24 a og 30 a”..

20. §§ 54 og 55 ophæves, og i stedet indsættes:

”§ 54. Erhververen har pligt til at udnytte de overdragne rettigheder. Ophavsmanden kan opsige aftalen med 6 måneders varsel i det omfang, udnyttelse ikke er sket inden 3 år efter det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra ophavsmandens side.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 kan ikke fraviges, medmindre der alene er tale om en ændring af de angivne tidsfrister.”

21. I § 65, *stk. 4*, og § 66, *stk. 2*, ændres ”§ 17, stk. 1, 2 og 4” til: ”§ 17, stk. 1 og 2”, og i § 67, *stk. 2*, og i § 70, *stk. 3*, ændres ”§ 17, stk. 1 og 4” til: ”§ 17, stk. 1”.

22. I § 65, *stk. 4*, ændres ”39-47, 49-57” til: ”39-57”

23. I § 66, *stk. 2*, og § 67, *stk. 2*, ændres ”39-47 og 49-52” til: ”35 og 39-52”

24. § 66, *stk. 3*, og § 67, *stk. 3*, ophæves.

25. I § 68, *stk. 2*, indsættes som *3. pkt.*:

”Kan der ikke opnås enighed om størrelsen af vederlaget, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for Ophavsretslicensnævnet, jf. § 47.”

26. I § 68 indsættes som *stk. 4*:

”Stk. 4. Såfremt brugeren af en lydoptagelse i henhold til denne bestemmelse ikke betaler det vederlag, der er fastsat ved parternes aftale eller ved Ophavsretslicensnævnets afgørelse, kan det ved dom fastslås, at den pågældende udnyttelse kun kan foretages med rettighedshavernes samtykke, indtil betaling er sket.”

27. I § 70, stk. 3, ændres ”§§ 25” til: §§ 24 a, 25” og ”39-47, 49-58” til: ”39-58”.

28. I § 71, stk. 5, ændres ”, § 47 og §§ 49-52” til: ”og §§ 47-52”.

29. I § 79 ændres ”, § 45, stk. 2, og § 47, stk. 2” til: ”og § 45, stk. 2”.

30. § 91, stk. 1, affattes således:

”§ 91. Bestemmelserne i §§ 56 og 58 finder ikke anvendelse på aftaler, der er indgået før den 1. juli 1995. Bestemmelsen i § 54 finder ikke anvendelse på aftaler, der er indgået før den 1. juli 2008.”

31. I § 91, stk. 3, ændres ”§ 30, stk. 5,” til: ”§ 30, stk. 3”.

§ 2

Loven træder i kraft den 1. juli 2008.

§ 3

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes helt eller delvist i kraft for Færøerne og Grønland med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

1. Indledning

Den gældende ophavsretslov er fra 1995. Loven er efterfølgende ændret flere gange, senest ved lov nr. 569 af 9. juni 2006, der indebar en ændring af lovens bestemmelser om blankbåndsvederlag (FT 2005-06, s. 4931, 7599, 8129, A s. 5111, 5129, B s. 1300, 1832 og C s. 823).

Lovforslaget har bl.a. til formål at udmønte betænkning nr. 1480/2006 om revision af ophavsretslovens kapitel 3. Betænkningen er resultatet af det arbejde, der blev igangsat af Kulturministeriet i 2003, hvor der blev nedsat et udvalg, der fik til opgave at se nærmere på bestemmelserne om overdragelse af rettigheder i ophavsretslovens kapitel 3, herunder overveje behovet for indførelse af en arbejdsgiverregel.

Lovforslaget er desuden en udmøntning af dele af det arbejde, der i oktober 2006 blev igangsat med henblik på at gennemføre en digitalisering af kulturarven. Kulturministeriet nedsatte en arbejdsgruppe, som fik til opgave at udarbejde forskellige forslag til digitalisering af udvalgte, prioriterede dele af kulturarven med henblik på bevaring, formidling og tilgængeliggørelse heraf. I den forbindelse skulle også de ophavsretlige problemstillinger overvejes. Et af formålene med dette lovforslag er således at gøre det lettere at indgå aftaler om udnyttelse af ophavsrettigheder; det foreslås, at der ved siden af lovens specifikke aftalelicenser indføres en generel hjemmel til aftalelicens på nye områder, hvor rettighedshaverne og brugerne (fx kulturarvsinstitutionerne) finder behov for det.

Endelig stilles der forslag om en række mindre ændringer, der har til formål at øge læsevenligheden af loven.

1.2. Hovedpunkter i lovforslaget

Ophavsret i ansættelsesforhold

Lovforslaget tager for det første sigte på at udmønte dele af Kapitel 3-udvalgets betænkning. Det drejer sig dels om spørgsmålet om ophavsret i ansættelsesforhold, dels om spørgsmålet om overdragelse af rettigheder i andre kontraktforhold.

Når det gælder værker m.v., som frembringes af ansatte som led i deres arbejde på fx aviser og i medievirksomheder, tilkommer ophavsretten efter gældende ret som udgangspunkt den ansatte ophavsmand. Overdragelse af ophavsretten til arbejdsgiveren kan dog ske ved udtrykkelig eller stiltiende aftale eller ved overenskomster på området. Selv om der ikke foreligger en aftale, følger det af retspraksis, at ophavsretten overgår til arbejdsgiveren i det omfang, det er nødvendigt i arbejdsgiverens sædvanlige virksomhed.

Ophavsretligt Forum, der repræsenterer producenter og udgivere, har ønsket indført en ny bestemmelse i ophavsretsloven, hvorefter ophavsretten automatisk og uden aftale overgår fra den ansatte til arbejdsgiveren i faste ansættelsesforhold. Ophavsretligt Forum har bl.a. begrundet dette ønske med, at det er nødvendigt for moderne medievirksomheder frit at kunne disponere over de værker, som virksomhedens ansatte frembringer.

Samrådet for Ophavsret, der repræsenterer de skabende og udøvende kunstnere, har derimod ønsket den gældende retstilstand bevaret. Samrådet for Ophavsret begrundet bl.a. dette med, at det bør overlades til parterne at indgå aftaler og overenskomster om udnyttelsen af det i ansættelsesforhold producerede materiale. Området er i dag i vidt omfang aftalereguleret, hvilket efter Samrådet for Ophavsrets opfattelse ikke har givet anledning til nævneværdige vanskeligheder.

Kulturministeriet stiller ikke forslag om indførelse af en arbejdsgiverregel. Baggrunden for dette er, at der er et bredt politisk flertal for at bevare den eksisterende retstilstand, hvorefter det er overladt til parterne at nå frem til bæredygtige løsninger via aftaler og overenskomster på arbejdsmarkedet.

Andre ophavsretlige kontraktforhold

Det følger af ophavsretsloven og almindelige formueretlige regler, at ophavsmanden kan overdrage sine rettigheder til et værk til en rettighedserhverver. Ophavsretsloven indeholder kun enkelte bestemmelser, der vedrører overdragelse af ophavsrettigheder; den nærmere regulering af overdragelsen beror således stort set på det mellem parterne aftalte.

Kulturministeriet er af den opfattelse, at aftalefriheden bør være det bærende princip også for overdragelser på ophavsrettens område. Kun såfremt særlige grunde taler herfor, bør der indføres nye bestemmelser, der regulerer rettighedsovergangen.

Det er Kulturministeriets vurdering, at det er vanskeligt at opnå rimelige vilkår for aftaler om overdragelse af ophavsret gennem lovgivning. Det er i højere grad aftaleparterne, der har de nødvendige forudsætninger for at fastsætte de vilkår, der i de enkelte aftaler må anses rimelige for begge parter. Detaljeret lovgivning om vilkårene for aftaler mellem ophavsmænd og rettighedserhververe vil endvidere kunne medvirke til at blokere for den fleksibilitet, der er af stor betydning ved indgåelsen af aftaler.

Hertil kommer, at aftalelovens § 36 sikrer, at urimelige aftaler vil kunne tilsidesættes helt eller delvist af domstolene. Bestemmelsen tilgodeser i høj grad de behov, der måtte være for at sikre sig mod urimelige aftaler på området.

Lovforslaget indeholder på den baggrund ikke forslag til omfattende ændringer af bestemmelserne i ophavsretslovens kapitel 3.

Det kan imidlertid konstateres, at det er fast aftalepraksis, at bestemmelserne i §§ 54-55 om pligt til udnyttelse af erhvervede rettigheder fraviges, særligt når der indgås aftaler om overdragelse af rettigheder mellem musikere og pladeselskaber. Det indebærer, at erhververen af rettigheder til et værk i realiteten ikke er bundet af den udnyttelsespligt, der ligger i disse bestemmelser, og at erhververen dermed typisk selv kan afgøre, om et værk skal udnyttes eller ej, herunder om kun enkelte af udnyttelsesmulighederne skal bringes i anvendelse eller ej. I praksis betyder det, at når der fx indgås aftaler om overdragelse af rettigheder mellem en komponist og et pladeselskab, hvor honoreringen typisk består af royalties, vil pladeselskabets manglende udnyttelse af de erhvervede rettigheder resultere i, at komponisten ikke modtager royalties og dermed ikke opnår en indtjening som følge af de overdragne rettigheder. Dette harmonerer ikke med lovgivers intentioner ved indførelsen af §§ 54 og 55.

Kulturministeriet finder på den baggrund, at der er behov for at gøre bestemmelserne om erhververens pligt til udnyttelse af de overdragne værker ufravigelige, således at fx pladeselskabet herefter ikke selv kan afgøre, om man ønsker at udnytte erhvervede rettigheder eller ej.

Der henvises til nærmere til pkt. 3 i de almindelige bemærkninger.

Aftalelicenssystemet (digitalisering af kulturarven)

Herudover stilles der forslag om en revision af aftalelicenssystemet i ophavsretsloven. Aftalelicens er en måde at klarere rettigheder på, typisk når det gælder masseudnyttelse af værker. Aftalelicens indebærer, at en bruger, som har indgået en aftale om en vis bestemt brug af værker med en organisation, der omfatter en væsentlig del af ophavsmændene til denne art af værker, efter loven får mulighed for at udnytte andre værker af samme art og på samme måde, selv om ophavsmændene til disse værker ikke repræsenteres af organisationen. Aftalelicens anvendes bl.a. i forbindelse med fotokopiering på skoler m.v., kabelviderespredning af radio- og tv-udsendelser og onlinedistribution af tekster fra biblioteker.

Forslaget indebærer, at der indføres en generel hjemmel til indgåelse af aftaler med aftalelicensvirkning. Formålet med forslaget er at gøre det lettere for brugere at klarere de nødvendige rettigheder, samtidig med at rettighedshaverne får betaling for udnyttelsen af deres værker. Forslaget har således til formål at åbne mulighed for aftalelicens på nye udnyttelsesområder, fx i forbindelse med digitalisering af kulturarven. Det betyder fx, at der kan indgås aftaler om udnyttelse af tv-stationers programarkiver, således at en aftale ikke kun omfatter de rettighedshavere, som direkte repræsenteres af den aftalesluttende organisation, men også ikke-repræsenterede rettighedshavere. Tv-stationerne kan dermed klarere samtlige rettigheder med én aftale.

Efter forslaget bevares hovedparter af de eksisterende specifikke aftalelicensbestemmelser i ophavsretsloven, mens den generelle aftalelicensmulighed skal ses som et supplement til disse.

Som noget nyt foreslås det, at det uafhængige Ophavsretslicensnævn får tillagt kompetence til at tage stilling til tvister om vederlagsstørrelse m.v. i forbindelse med de specifikke aftalelicenser i lovens kapitel 2. Det drejer sig fx om aftalelicenserne i §§ 13 og 14 om henholdsvis kopiering inden for undervisningsvirksomhed og fotokopiering til intern brug i erhvervsvirksomheder m.v. samt § 16 b om onlinedistribution af tekster fra biblioteker. Det bliver lettere, billigere og hurtigere at få afgjort tvister om fx undervisningsinstitutioners betaling til Copydan.

Der henvises nærmere til pkt. 4 i de almindelige bemærkninger.

Brugervenlighed

Et andet formål med lovforslaget er at gøre ophavsretsloven mere brugervenlig. Der stilles derfor forslag om, at det direkte kommer til at fremgå af de enkelte bestemmelser i loven, hvornår Ophavsretslicensnævnet har kompetence til at træffe afgørelse. Ophavsretslicensnævnet træffer den endelige administrative afgørelse i tvister om vederlagets størrelser m.v., når det gælder KODA, Gramex, Copydan m.fl. Forslaget er alene af redaktionel karakter og indebærer ikke en ændring af gældende ret.

Der henvises til pkt. 5 i de almindelige bemærkninger.

Kabelviderespredning af lyd- og billedoptagelser

Lovforslaget har derudover til formål at give producenterne en eneret til kabelviderespredning m.v. af deres værker.

Videreudsendelse af værker i kabelanlæg m.v. er omfattet af ophavsmandens eneret, og han har derfor krav på vederlag for denne kabelviderespredning. Også de udøvende kunstnere har krav på vederlag for viderespredningen, mens producenterne ikke har rettigheder i forbindelse med videreudsendelse af værker og dermed ikke har krav på vederlag herfor.

Udøvende kunstnere og producenter nyder i øvrigt den samme beskyttelse efter ophavsretsloven, og det er alene på dette område, at de ikke i medfør af loven har de samme rettigheder.

Det er Kulturministeriets vurdering, at forskelsbehandlingen i relation til kabelviderespredning er principielt forkert, og det foreslås derfor at sidestille producenterne og de udøvende kunstnere også på dette område, således at producenterne i lighed med ophavsmænd og udøvende kunstnere får en eneret til kabelviderespredning m.v. af deres værker. Dette vil ikke få betydning for størrelsen af det kabelviderespredningsvederlag, der skal erlægges, men vil alene indebære en ændring i fordelingen heraf mellem rettighedshaverne.

Der henvises til pkt. 6 i de almindelige bemærkninger.

2. Ophavsret i ansættelsesforhold

2.1. Gældende ret

Udgangspunktet efter ophavsretsloven er, at ophavsretten opstår hos den fysiske person, der har frembragt værket, dvs. ophavsmanden, jf. ophavsretslovens § 1. Ophavsmanden kan herefter helt eller delvist overdrage sine rettigheder ved aftale, jf. ophavsretslovens § 53.

Princippet om, at den, der frembringer et værk, er indehaver af ophavsretten, fører til, at medarbejdere, der frembringer værker som led i deres arbejde for arbejdsgiveren, som udgangspunkt besidder ophavsretten til værket. Det beror derfor på ansættelsesaftalen, i hvilket omfang arbejdsgiveren erhverver rettighederne til de frembragte værker.

Der findes ingen generel regel i ophavsretsloven, som regulerer spørgsmålet om ophavsret i ansættelsesforhold, men alene en specifik bestemmelse i § 59 om edb-programmer.

På nogle områder vil ophavsmanden til et ophavsretligt beskyttet værk ofte være part i et fast ansættelsesforhold, hvor vedkommende som led i arbejdets udførelse løbende frembringer værker, eller hvor vedkommende er ansat med henblik på at frembringe værker for virksomheden.

I tilfælde af manglende aftale mellem parterne gælder det ifølge retspraksis, at arbejdsgiveren erhverver ret til at anvende værker i et vist omfang som led i arbejdsgiverens sædvanlige virksomhed.

Problemstillingen vedrørende ophavsret i ansættelsesforhold er ikke alene et spørgsmål om, hvorvidt rettighederne skal overgå til arbejdsgiveren, men tillige om overdragelsens omfang.

I mange ansættelsesforhold er det forudsat, at arbejdsgiveren opnår ret til at udnytte værker, som de ansatte frembringer under arbejdets udførelse. Overdragelse af rettighederne til værkerne kan også være individuelt aftalt – stiltiende eller udtrykkeligt – eller kan følge af overenskomster på området. Aftaler og overenskomster, som tager stilling til spørgsmålet om ophavsrettens overgang, forekommer i vidt omfang inden for bestemte brancher, fx tv- og dagbladsområdet. Ved bestillingsarbejder er det ofte aftalt, at bestilleren erhverver retten til at bruge værket på en bestemt måde.

2.2. Baggrund for forslaget

2.2.1. Indledning

I 2003 nedsatte kulturministeren et udvalg bestående af repræsentanter for de skabende og udøvende kunstnere (Samrådet for Ophavsret) og repræsentanter for producenterne og udgiverne (Ophavsretligt Forum). Det fremgik af udvalgets kommissorium, at udvalget bl.a. skulle overveje, om der er behov for en indførelse af en generel bestemmelse i ophavsretsloven om, at ophavsretten i ansættelsesforhold overgår til arbejdsgiveren, en såkaldt arbejdsgiverregel.

I oktober 2006 afgav udvalget betænkning nr. 1480 om revision af ophavsretslovens kapitel 3 (herefter Kapitel 3-betænkningen). Betænkningen indeholder ikke samlede forslag til lovændringer, men redegør for parternes holdning til en arbejdsgiverregel.

2.2.2. Parternes synspunkter

Ophavsretligt Forums primære ønske er, at der indføres en bestemmelse i ophavsretsloven, hvorefter ophavsretten til værker, der er frembragt af en arbejdstager under udførelsen af dennes arbejde eller efter arbejdsgiverens anvisninger, overgår til arbejdsgiveren. Der er tale om en generel bestemmelse om overgang af ophavsretten, der omfatter alle kategorier af rettighedshavere. Der henvises nærmere til Kapitel 3-betænkningen, side 43 ff.

Samrådet for Ophavsret er imod indførelsen af en generel arbejdsgiverregel. For så vidt angår Samrådet for Ophavsrets synspunkter henvises nærmere til Kapitel 3-betænkningen, side 47 ff.

2.3. Kulturministeriets overvejelser

Spørgsmålet om ophavsret i ansættelsesforhold har været drøftet med de politiske partier. Kulturministeriet har konstateret, at der er et bredt politisk flertal for ikke at ændre på den nugældende retstilstand. Der stilles på den baggrund ikke forslag om indførelse af en arbejdsgiverregel i ophavsretsloven eller forslag om anden regulering af ophavsret i ansættelsesforhold.

3. Andre ophavsretlige kontraktforhold

3.1. Indledning og baggrund

Ophavsretten til et værk opstår hos ophavsmanden, men kan overdrages til en rettighedserhverver ved aftale. Ophavsretsloven indeholder kun enkelte regler om aftaleindgåelse, og rettighedsoverdragelsens omfang beror således hovedsageligt på den mellem parterne indgåede aftale. Ophavsretslovens regler om rettighedsoverdragelse er i overensstemmelse med de almindelige regler om formueretlige aftaler, hvorefter der ikke gælder formkrav, og rettighedsoverdragelse kan således også finde sted ved stiltiende aftale eller i kraft af sædvane.

Med henblik på at se nærmere på bestemmelserne i ophavsretslovens kapitel 3 nedsatte kulturministeren i 2003 et udvalg bestående af repræsentanter for de skabende og udøvende kunstnere (Samrådet for Ophavsret) og repræsentanter for producenterne og udgiverne (Ophavsretligt Forum). Af udvalgets kommissorium fremgår det bl.a.:

”Udvalget skal vurdere, om der er behov for ændringer i ophavsretslovens kapitel 3, og i givet fald fremkomme med konkrete forslag til lovændringer.

Udvalget skal særligt forholde sig til, om ophavsretsloven bør ændres på følgende områder:

- [.....]
- Indførelse af regler om beskyttelse af ophavsmænd og udøvende kunstnere mod urimelige kontrakter, herunder et uoverdrageligt krav på rimeligt vederlag og fastsættelse af et sådant vederlag
- Ændring af §§ 54 og 55, herunder om bestemmelserne skal være helt eller delvist præceptive, og om betingelserne for tilbagefaldsret skal lempes eller skærpes
- Ændring af § 56, stk. 1, således at muligheden for at foretage ændringer udvides
- Udvidelse af § 58 til også at omfatte udøvende kunstnere og til at gælde for alle værkskategorier.”

I oktober 2006 afgav udvalget betænkning nr. 1480 om revision af ophavsretslovens kapitel 3 (herefter Kapitel 3-betænkningen). Betænkningen indeholder ikke samlede forslag til lovændringer, men redegør for parternes holdninger til de i kommissoriet indeholdte problemstillinger.

3.2. Beskyttelse mod urimelige kontrakter

3.2.1. Gældende ret

Ophavsretsloven indeholder ikke særlige bestemmelser, der beskytter ophavsmanden mod helt eller delvist urimelige kontrakter.

Ophavsretslovens § 53 indeholder imidlertid regler om adgangen til ved aftale at overdrage ophavsrettigheder og bidrager til fortolkningen af sådanne aftaler.

§ 53, stk. 1, fastslår, at ophavsmanden frit kan råde over sine rettigheder ved aftale, hvilket ofte er en forudsætning for, at ophavsmanden kan udnytte sit værk økonomisk. De økonomiske rettigheder kan overdrages i overensstemmelse med det almindelige princip om formuerettigheders overdragelighed. Aftalefriheden er dog begrænset for så vidt angår de ideelle rettigheder, jf. § 3, og retten til følgeretsvederlag i henhold til § 38. De ideelle rettigheder kan kun overdrages i tilfælde, hvor der er tale om en nærmere afgrænset brug af værket, mens retten til følgeretsvederlag er uoverdragelig.

Ophavsmanden kan råde frit over rettighederne ved at overdrage disse til en eller flere medkontrahenter med eller uden begrænsninger til fx en bestemt tid, et bestemt land eller et bestemt oplag. En rettighedsoverdragelse kan være begrænset til en delvis overdragelse, således at ophavsmanden bevarer de øvrige rettigheder, som efterfølgende kan overdrages til anden side. Der forekommer også ubegrænsede overdragelser, herunder i form af såkaldt frikøb af alle rettigheder.

Også retten til fremtidige værker, fremtidige rettigheder og fremtidige udnyttelsesmuligheder – dvs. rettigheder, som vedrører forhold, der ikke eksisterer på aftaletidspunktet – kan overdrages. Vurderingen af, om fremtidige rettigheder er overdraget, beror på en konkret fortolkning af aftalen. Såfremt også fremtidige rettigheder må anses for omfattet af aftalen, men dette vil føre til åbenbart urimelige resultater, vil der ifølge forarbejderne til ophavsretsloven kunne ske tilsidesættelse efter aftalelovens § 36.

Ophavsretslovens § 53, stk. 2, præciserer, at overdragelse af eksemplarer af et værk ikke indbefatter overdragelse af selve ophavsretten, medmindre andet aftales eller forudsættes ved overdragelsen af eksemplarerne. Dette gælder også ved overdragelse af unika, fx malerier og skulpturer. Køberen må råde

over det konkrete værkseksemplar ved visning, men må ikke fremstille eksemplarer af værket, da ophavsmanden fortsat besidder eneretten hertil.

Ophavsretslovens § 53, stk. 3, bidrager imidlertid til fortolkning af aftaler om overdragelse af ophavsmandens rettigheder. Det følger af bestemmelsen, der kaldes specialitetsgrundsætningen, at en overdragelse af retten til at udnytte et værk i en bestemt henseende ikke omfatter retten til at udnytte værket i andre henseender. Fx opnår et forlag, som alene erhverver retten til at udgive et værk i bogform, ikke dermed ret til at filmatisere bogen. Med bestemmelsen er der således indført et generelt princip om restriktiv fortolkning af uklare aftaler om overdragelse af rettigheder, hvilket i praksis indebærer, at det er rettighedserhververen eller den, der hævder at have erhvervet rettighed af ophavsmanden, der har bevisbyrden for, at en udnyttelsesret er overdraget. Specialitetsgrundsætningen bevirker, at erhververen alene opnår de rettigheder, som kan antages at være omfattet af aftalen. § 53, stk. 3, er præceptiv og kan dermed ikke fraviges ved aftale. Bestemmelsen er ikke relevant i ansættelsesforhold, hvor spørgsmålet om omfanget af ophavsrettens overgang, i det omfang, dette ikke er reguleret i ansættelsesaftalen, følger af retspraksis, hvorefter ophavsretten går over til arbejdsgiver i det omfang, det er nødvendigt for arbejdsgivers sædvanlige virksomhed, jf. pkt. 2.1.2 ovenfor.

Ophavsretlige aftaler om overdragelse kan desuden tilsidesættes med hjemmel i aftalelovens § 36, hvis aftalen fører til et åbenbart urimeligt resultat. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

”En aftale kan ændres eller tilsidesættes helt eller delvis, hvis det vil være urimeligt eller i strid med redelig handlemåde at gøre den gældende. Det samme gælder andre retshandler.”

Aftalelovens § 36 tænkes efter forarbejderne anvendt i tilfælde, hvor værket giver et større økonomisk udbytte end antaget ved aftalens indgåelse, og hvor der således foreligger et misforhold mellem værdien af rettighederne og vederlaget. Da bestemmelsen blev gennemført i 1975, afløste den bl.a. en særlig regel i ophavsretsloven om tilsidesættelse af aftaler, som fører til ”åbenbart urimelige resultater”.

Det må antages, at eksistensen af aftalelovens § 36, der kun i få tilfælde har været påberåbt i ophavsretssager for domstolene, har en vis præventiv effekt.

I Højesterets afgørelse trykt i Ugeskrift for Retsvæsen 2002, side 1224 havde en komponist i 1923 indgået aftale om overdragelse af rettighederne til sit musikværk til et musikforlag. Komponisten

handlede i strid med aftalen og indgik som kompensation herfor en aftale med musikforlaget om overdragelse af rettigheder i form af betaling af en andel af værkets rettighedsindtægter til musikforlaget. Aftalen blev tilsidesat med henvisning til aftalelovens § 36 på grund af aftalens karakter af en løbende bod i resten af beskyttelsestiden. Højesteret udtalte, at ophavsrettigheder strækker sig over mange år, og at et værk vil kunne udnyttes på mange måder eller i en udstrækning, som ophavsmanden ikke kunne regne med ved aftalens indgåelse.

Endvidere udtalte Højesteret, at ”fravigelser af sædvanlige fordelingsnøgler eller af nøgler, som er aftalt mellem de relevante organisationer, vil kunne tilsidesættes i medfør af aftalelovens § 36, medmindre de er rimeligt begrundede og kendelige for parterne i de enkelte tilfælde”.

I Højesterets afgørelse trykt i Ugeskrift for Retsvæsen 2003, side 23 havde oversætteren af en tegneserie indgået aftale om overdragelse af retten til at udgive værket mod betaling af et engangshonorar som endelig afregning. Indholdet af aftalen svarede til det sædvanlige indhold af sådanne aftaler på daværende tidspunkt. Forlaget optrykte senere et nyt oplag af værket uden samtykke eller honorering af ophavsmanden, som under sagen nedlagde påstand om betaling for uberettiget brug af værket i forbindelse med forlagets efterfølgende optryk af værket. Højesteret udtalte, at den omsætning, som værket havde skabt, ikke kunne påregnes ved aftalens indgåelse. Oversætteren var imidlertid klar over den gevinstmulighed, som aftaleforholdet indebar, og Højesteret fandt derfor, at aftalen ikke kunne tilsidesættes.

3.2.2. Samrådet for Ophavsrets hovedsynspunkter

Samrådet for Ophavsret er af den opfattelse, at aftaler om overdragelse af ophavsrettigheder giver anledning til en række vanskeligheder, og der derfor er behov for ændringer af og tilføjelser til bestemmelserne i kapitel 3 om overdragelse af rettigheder med henblik på at styrke ophavsmændenes position over for rettighedserhververne. Der henvises nærmere til side 220 ff. i betænkningen.

Samrådet for Ophavsrets anbefalinger er på side 57 ff. i betænkningen sammenfattet til følgende:

”1. Generel, indledende bestemmelse, som præciserer, at udnyttelsen af et værk normalt forudsætter, at der til ophavsmanden ydes et rimeligt vederlag, som står i forhold til værkets værdi.

Bestemmelsen har for det første karakter af en programmerklæring, som knytter aftalen sammen med ophavsrettens formål. Hermed understreges den almene samfundsmæssige interesse i at opnå

en rimelig fordeling af den ophavsretlige belønning mellem parterne. Bestemmelsen har for det andet betydning ved den konkrete fortolkning af en aftale, fastlæggelsen af et rimeligt vederlag m.v.

2. Bestemmelse, som giver ophavsmanden en mulighed for at kræve en skriftlig aftale.

Reglen har til formål at beskytte forfatteren som den svage aftalepart gennem en eksplicitering af aftalens vilkår. Kravet vil almindeligvis kunne opfyldes ved anvendelse af en standardaftale. Ud over at bidrage til gennemsigtighed har bestemmelsen således også som formål at fremme udbredelsen af skriftlige aftaler og at opmuntre organisationerne på området til at etablere standardaftaler (agreed documents).

3. Bestemmelse, som sikrer ophavsmandens krav på rimeligt vederlag.

Denne bestemmelse er central. Den har et dobbelt formål:

- I. forhindre misbrug ved at garantere ophavsmanden mindst et "rimeligt vederlag" og
- II. tilskynde de modstående organisationer til at indgå standardaftaler, som præciserer indholdet af det "rimelige vederlag".

Det første punkt realiseres ved, at bestemmelsen gøres præceptiv. Det andet punkt ved opstillingen af en formodningsregel, hvorefter det vederlag, som fremgår af en standardaftale indgået på organisationsplan, skal anses for "rimeligt", medmindre helt særlige forhold gør sig gældende.

4. Bestseller-regel

Bestemmelsen skal finde anvendelse i tilfælde, hvor der består et misforhold mellem ophavsmandens vederlag og den værdi, som værket viser sig at have, og som ifølge aftalen alene kommer forlaget til gode. I den klassiske "bestseller-situationen", som er typeeksemplet, skyldes dette misforhold, at forfatterens vederlag er fastsat ud fra en forventning om, at værket har mindre værdi, end det viser sig at være tilfældet. Der er således tale om en "ex post-vurdering", dvs. en vurdering, som inddrager omstændighederne efter aftaleindgåelsen.

5. Bedre regler om fortolkning

Specialitetsprincippet bør lovnormeres udtrykkeligt således, at det fastslås, at alle aftaler, herunder også udtrykkelige aftaler om en fuldstændig overdragelse, skal fortolkes indskrænkende. Fortolkningsbehovet opstår kun i tilfælde af uklare aftaler, og standardaftaler vil normalt være klare. Betydningen af specialitetsreglen vil således aftage i takt med, at området reguleres ved standardaftaler. Bestemmelsen i § 53, stk. 3, må formentlig antages at være præceptiv, men det bør præciseres udtrykkeligt, at dette er tilfældet.

6. Bedre regler om aftalekontrol

Bestemmelserne i ophavsretslovens §§ 54, 55 og 57 udgør et godt udgangspunkt for reguleringen, idet de dog ikke i deres nuværende form er skarpe nok. Bestemmelserne bør således gøres beskyttelsespræceptive.

7. Bedre regler om præceptivitet

De ovenfor nævnte beskyttelsesregler bør ikke kunne fraviges ved aftale til ugunst for ophavsmanden. Reglerne skal dog formuleres på en sådan måde, at de ikke afskærer en forfatter fra at forære sit værk væk i public domain eller udnytte det i videnskabelige miljøer, open source o.lign. Reglerne må ikke kunne fraviges gennem bestemmelser om lovvalg.

8. Særlig regel om ugyldighed

Samrådet finder, at der på trods af en regulering som den ovenfor foreslåede, og selv om de respektive områder måtte blive præget af omfattende standardaftaler, er behov for en særlig ophavsretlig regel om ugyldighed, som kan fange de tilfælde af urimelige aftaler på området, som måtte opstå. Det er således Samrådets opfattelse, at det var en fejl, at § 29 blev ophævet. Samrådet finder endvidere, at de forudsætninger, som lå til grund for ophævelsen i form af en antagelse om, at beskyttelsesbehovet ville blive opsuget af aftalelovens § 36, har vist sig ikke at holde stik.”

3.2.3. Ophavsretligt Forums synspunkter

Ophavsretligt Forum argumenterer imod en ændring af de nuværende bestemmelser om overdragelse af rettigheder, der i høj grad bygger på aftalefrihed. For så vidt angår Ophavsretligt Forums baggrund herfor henvises der nærmere til betænkningen side 60 ff.

3.2.4. Kulturministeriets overvejelser

Kulturministeriet fremsatte i begyndelsen af 1995 forslag til en ny ophavsretslov. Forslaget til kapitel 3 indebar en modernisering og forenkling af de gældende bestemmelser, og de hidtidige særlige bestemmelser om forlagsaftaler blev erstattet af nye og generelle bestemmelser, der vedrørte alle aftaletyper.

Lovforslaget, der i høj grad byggede på anbefalingerne fra Ophavsretsudvalget, indeholdt forslag til dels nye almindelige bestemmelser om overdragelse af ophavsrettigheder (§§ 54-55), dels en ny bestemmelse om afregning og kontrol (§ 57). Herudover videreførtes en række bestemmelser fra 1961-loven i den nye 1995-lov. Udvalget havde særligt overvejet, om der burde ske en udbygning af reguleringen af omhandlede kontrakttyper, herunder om der burde tilføjes reguleringer af andre kontraktformer, eller om man i stedet burde forenkle de allerede gældende regler om rettighedsoverdragelse. Et enigt udvalg konkluderede, at en meget detaljeret regulering ikke var hensigtsmæssig på ophavsrettens område, og begrundede bl.a. dette med, at området er kendetegnet ved at være et retsområde, der ændrer sig hurtigt og ofte som følge af den teknologiske udvikling. En detaljeret lovgivning ville dermed risikere en hurtig forældelse. Udvalget anbefalede i stedet få og centrale regler i loven, som skulle fastlægge nogle centrale principper, der burde iagttages ved enhver overdragelse af ophavsrettigheder. Kulturministeriet tilsluttede sig udvalgets konklusion. (FT 1994-95, s. 1379 A)

Udvalget havde dernæst foreslået, at bestemmelserne om overdragelse af ophavsrettigheder burde gøres ufravigelige. Kulturministeriet bemærkede hertil, at der ikke var påvist tilstrækkeligt behov for at fravige det i dansk ret almindeligt gældende princip om aftalefrihed, når det gælder overdragelse af ophavsret. I overensstemmelse hermed blev der i lovforslaget opretholdt et udgangspunkt om aftalefrihed mellem parterne. (FT 1994-95, s. 1380 A)

Kulturministeriet er fortsat af den opfattelse, at aftalefriheden bør være det bærende princip også for overdragelser på ophavsrettens område. Kun såfremt særlige grunde taler herfor, bør der indføres nye bestemmelser, der regulerer rettighedsovergangen.

Det er Kulturministeriets vurdering, at det er vanskeligt at opnå rimelige vilkår for aftaler om overdragelse af ophavsret gennem lovgivning. Det er i højere grad aftalparterne, der har de nødvendige forudsætninger for at fastsætte de vilkår, der i de enkelte aftaler må anses rimelige for begge parter. Detaljeret lovgivning om vilkårene for aftaler mellem ophavsmænd og rettighedserhververe vil endvidere kunne medvirke til at blokere for den fleksibilitet, der er af stor betydning ved indgåelsen af aftaler.

Hertil kommer, at aftalelovens § 36 sikrer, at urimelige aftaler vil kunne tilsidesættes helt eller delvist af domstolene. Bestemmelsen tilgodeser i høj grad de behov, der måtte være for at sikre sig mod urimelige aftaler på området. Højesteret har i Tango Jalousie-afgørelsen fra 2002 (Ugeskrift for Retsvæsen 2002 s. 1224) anvendt bestemmelsen i en sag mellem en komponists arvinger og et musikforlag, hvilket førte til delvis tilsidesættelse af en aftale, der havde karakter af en løbende bod for brud på en anden indgået aftale med musikforlaget. Anvendelsen i den konkrete sag understreger, at domstolene er parate til at tilsidesætte aftaler med hjemmel i denne bestemmelse, såfremt en aftale i modsat fald vil føre til urimelige resultater.

Særligt for så vidt angår anvendelsesområdet for aftalelovens § 36 i forhold til aftaler om overdragelse af ophavsrettigheder bemærker Højesteret følgende:

”Under hensyn til, at ophavsrettigheder strækker sig over mange år, og at et værk efter en række år vil kunne blive udnyttet på en måde eller i en udstrækning, som man ikke kunne regne med ved forlagsaftalens indgåelse, finder Højesteret, at fravigelser af sædvanlige fordelingsnøgler eller af nøgler, som er aftalt mellem de relevante organisationer, vil kunne tilsidesættes i medfør af aftalelovens § 36, medmindre de er rimeligt begrundede og kendelige for parterne i det enkelte tilfælde.”

Hvis aftaler følger standardaftaler mellem parterne, har det således formodningen imod sig, at aftalen kan tilsidesættes med henvisning til aftalelovens § 36. Hvis aftalen derimod fraviger standardvilkår, vil der være en større formodning for, at aftalen vil kunne tilsidesættes med henvisning til aftalelovens § 36.

På den baggrund finder Kulturministeriet, at aftalelovens § 36 i alt overvejende grad tager højde for Samrådet for Ophavsrets synspunkter, idet urimelige aftaler allerede efter gældende ret i tilstrækkeligt omfang vil kunne tilsidesættes helt eller delvist. Ministeriet finder det derfor ikke påkrævet at indføre nye særlige regler herom.

For så vidt angår Samrådet for Ophavsrets foreslåede ændringer af og tilføjelser til bestemmelserne i kapitel 3 til beskyttelse mod urimelige kontraktforhold bemærkes særligt følgende:

Ad 1 - generel indledende bestemmelse, som præciserer, at udnyttelsen af et værk normalt forudsætter, at der til ophavsmanden ydes et rimeligt vederlag, som står i forhold til værkets værdi.

Danmark har en veludviklet organisatorisk infrastruktur med fagforeninger, faglige sammenslutninger, kollektive aftaler m.v. Dette gælder også på ophavsretsområdet, hvor såvel ophavsmænd som rettighedserhververe typisk er organiserede i større faglige sammenslutninger.

Sådanne faglige sammenslutninger sikrer den fornødne professionalisme og erfaring, når der skal indgås aftaler mellem ophavsmænd og rettighedserhververe, hvilket betyder, at der ikke er det samme behov for detaljerede, ufravigelige lovregler, som der kunne være uden en sådan organisatorisk struktur.

På den baggrund og af de grunde, som er anført ovenfor under indledningen, er det Kulturministeriets vurdering, at der ikke er grundlag for at indføre en generel bestemmelse, som skal præcisere, at udnyttelsen af et værk normalt forudsætter, at der til ophavsmanden ydes et rimeligt vederlag, som står i forhold til værkets værdi. Det må i stedet være op til parterne at fastsætte, hvad der i den enkelte aftale må anses for at være et rimeligt vederlag.

Ad 2 og 3 - bestemmelse, som giver ophavsmanden en mulighed for at kræve en skriftlig aftale samt bestemmelse, som sikrer ophavsmanden krav på rimeligt vederlag

Udgangspunktet i dansk aftaleret er, at mundtlige aftaler er lige så bindende som skriftlige aftaler. I praksis har mundtlige aftaler dog ikke nævneværdig betydning, hvilket særligt kan forklares med de bevismæssige vanskeligheder, der er forbundet med at dokumentere det nærmere indhold af en mundtlig aftale.

Det kan lægges til grund, at også på ophavsretsområdet, indgås langt overvejende del af ophavsretsaftaler på skriftligt grundlag, og et lovkrav om skriftlighed vil dermed ikke have den store betydning i praksis.

Kulturministeriet finder således ikke, at der i tilstrækkelig grad er dokumenteret et behov for indførelse af et lovkrav om skriftlighed ved indgåelse af ophavsretsftaler, et krav, der i øvrigt vil bryde med dansk retstradition om aftalefrihed.

I forbindelse med overdragelse af ophavsrettigheder er der på visse områder tradition for anvendelse af standardaftaler, mens der på andre områder i højere grad indgås individuelle aftaler om vilkårene for rettighedsoverdragelsen.

Kulturministeriet deler den opfattelse, at det kan være formålstjenligt med standardaftaler, da dette kan øge muligheden for gennemsigtighed på området, ligesom det vil bidrage til at sikre en vis ensartethed inden for de enkelte områder. Standardaftaler vil dernæst bidrage til at sikre rimelige aftaler på området, således som det også er forudsat af Højesteret i Tango Jalousie-afgørelsen.

Kulturministeriet finder dog ikke, at der bør lovgives herom, men er derimod af den opfattelse, at det må være op til parterne at aftale sig frem til sådanne standardaftaler.

Ad 4 - bestseller-regel

Bestemmelsen skal sikre ophavsmanden det vederlag, der står i forhold til værkets værdi på indtjeningsstidspunktet og vil indebære, at de forudsætninger der er lagt til grund ved aftaleindgåelsen vil være uden afgørende betydning i bestseller-situationen. I praksis kan det fx betyde, at ophavsmanden, for at få sit værk udgivet, accepterer en række dårlige aftalevilkår, idet en bestseller-bestemmelse sikrer, at disse aftalevilkår tilsidesættes, såfremt værket viser sig at være en succes.

I dansk ret lægges der stor vægt på de aftalemæssige forudsætninger, hvilket bl.a. ses i Højesterets afgørelse i Tango Jalousie-dommen, hvor muligheden for at forudse hvordan begivenhederne vil forløbe over tid blev tillagt stor betydning. Med henvisning til at en fravigelse af sædvanlige fordelingsnøgler havde fundet sted ved aftale mellem sagens parter, og denne fravigelse førte til et urimeligt resultat, som ikke havde kunne forudses ved aftalens indgåelse, blev aftalen på dette punkt tilsidesat med henvisning til aftalelovens § 36.

Kulturministeriet finder herefter ikke, at der er grundlag for at ændre på denne retstradition ved at indføre en bestemmelse, der vil give ophavsmanden alle fordele i forbindelse med overdragelse af rettighederne til et værk.

Ad 5 - bedre regler om fortolkning

Specialitetsgrundsætningen i § 53, stk. 3, medfører et generelt princip om, at uklare og stiltiende aftaler om overdragelse af rettigheder skal fortolkes restriktivt. Bestemmelsen er præceptiv og kan dermed ikke fraviges til skade for ophavsmanden.

Indførelse af en bestemmelse om at alle aftaler skal fortolkes indskrænkende og til fordel for ophavsmanden, således som det er foreslået af Samrådet for Ophavsret, vil umiddelbart indebære, at ikke alene uklare og upræcise aftaler skal underlægges en sådan indskrænkende fortolkning, men at dette gælder enhver aftale, uanset hvor klart og præcist denne måtte være affattet.

Det er Kulturministeriets opfattelse, at en sådan udvidelse af den nuværende specialitetsgrundsætning alene vil være af teoretisk betydning. I praksis vil det kun være uklare og upræcise aftaler, der giver anledning til fortolkningstvivil. Den nuværende specialitetsgrundsætning sikrer, at der i sådanne situationer anlægges en restriktiv fortolkning. Klare og præcise aftaler vil i modsætning hertil ikke give anledning til fortolkningstvivil, hvorfor specialitetsgrundsætningen ikke har betydning ved sådanne aftaler.

Kulturministeriet finder herefter ikke, at Samrådet for Ophavsret i tilstrækkelig grad har dokumenteret, at der er behov for en lovændring på dette område.

Ad 6 og 7 - bedre regler om aftalekontrol og bedre regler om præceptivitet

Som det er anført ovenfor i indledningen under pkt. 3.2.4 bør aftalefriheden fortsat være det bærende princip ved aftaler om overdragelse af ophavsrettigheder, og kun hvis helt særlige hensyn gør sig gældende, bør aftalereglerne være ufravigelige. Kulturministeriet finder på den baggrund ikke grundlag for generelt at gøre aftalereglerne i ophavsretsloven præceptive. Der henvises til pkt. 3.3 for så vidt angår spørgsmålet om præceptivitet i forhold til bestemmelserne om udnyttelsespligt i §§ 54 og 55.

Det betyder også, at der ikke fra lovgivers side bør udarbejdes særregler om parternes mulighed for at aftale lovvalg i forbindelse med indgåelse af aftaler om overdragelse af ophavsrettigheder. Det følger ligesom den almindelige aftaleret reglerne i den internationale privatret.

Ad 8 - særlig regel om ugyldighed

Af de grunde som er anført under indledningen særligt vedrørende aftalelovens § 36, finder Kulturministeriet ikke, at der er tilstrækkeligt behov for en genindførelse af den tidligere § 29 i ophavsretsloven til regulering af urimelige kontrakter.

3.3. Ophavsretslovens §§ 54 og 55

3.3.1. Gældende ret

Ophavsretslovens §§ 54 og 55 hidrører fra 1995-loven. Betænkningen om revision af ophavsretsloven afgivet af Ophavsretsudvalget i 1990 (betænkning nr. 1197/1990) dannede i vidt omfang grundlag for indførelsen af §§ 54 og 55 om regulering af overdragelse af ophavsrettigheder.

Intentionen med at have sådanne enkelte bestemmelser, der regulerer overdragelse af ophavsrettigheder, var bl.a. at sikre ophavsmanden imod, at erhververen af enerettigheder forhindrer, at visse udnyttelsesformer finder anvendelse. Værket udbredes dermed ikke i det omfang, som det var forudsat af ophavsmanden, da han eller hun overdrog rettighederne til sit værk.

Et flertal i Ophavsretsudvalget anbefalede i betænkning nr. 1197, at de foreslåede bestemmelser om overdragelse af ophavsrettigheder skulle gøres ufravigelige, idet det blev tilkendegivet:

”Et særligt spørgsmål i denne sammenhæng er, om lovens regler bør være fravigelige ved aftale parterne imellem, eller om man i højere grad bør fastsætte normer, som ikke kan fraviges. Det sidstnævnte alternativ skulle først og fremmest sigte mod at beskytte ophavsmændene mod vidtgående og uoverskuelige kontrakter.

Man må her fastholde, at forholdene kan variere i relation til de forskellige bestemmelser. Der kan f.eks. ikke være tvivl om, at en generel bestemmelse om principperne for fortolkning af rettighedsoverdragelsens omfang ved uklare eller unødigt vidtgående overdragelser altid må være fravigelig i den forstand, at den ikke vil kunne finde anvendelse, hvis parterne ved udformningen af aftalen har undgået enhver tvivl om, hvilket indbyrdes retsforhold de har tilstræbt. Modsat vil parterne næppe generelt kunne aftale, at eventuelle uklarheder i kontrakten skal fortolkes efter andre regler end de i lovens fastsatte.

Også i øvrigt kan der ved generelle regler være behov for at fastslå, at bestemmelserne ikke ved aftale kan fraviges til ophavsmandens ugunst. Det gælder f.eks. spørgsmålene om udgivelsespligt og om pligt til regnskabsaflæggelse i de tilfælde, hvor ophavsmanden honoreres med løbende royalties i overensstemmelse med omfanget af værksudnyttelsen. Her vil almene retsgrundsætninger under alle omstændigheder yde en ikke uvæsentlig beskyttelse af ophavsmanden, og derved til aftalefriheden være begrænset, også uden udtrykkelige lovbestemmelser herom. Netop i disse tilfælde taler meget for, at loven yder parterne en reel vejledning ved at indeholde nærmere regler.”

Et mindretal i udvalget argumenterede imidlertid for, at bestemmelserne ikke burde være ufravigelige, da behovet for beskyttelse af ophavsmændene var tilstrækkeligt tilgodeset gennem aftalelovens regler, herunder særligt aftalelovens § 36.

Kulturministeriet kunne dengang tiltræde udvalgets tilkendegivelser om indførelsen af enkelte generelle regler om overdragelse af rettigheder, men fandt dog ikke, at behovet for at gøre bestemmelserne ufravigelige var tilstrækkeligt dokumenteret, jf. bemærkningerne til lovforslaget herom (FT 1994-95 s. 1380 ff A). §§ 54 og 55 fik på den baggrund sit nuværende indhold.

§ 54 indebærer, at erhververen af udnyttelsesrettigheder har pligt til at udnytte disse, hvilket gælder ved overdragelse af såvel specificerede som uspecificerede udnyttelsesformer. Ophavsmanden kan hæve aftalen med erhververen og trække rettighederne tilbage, hvis værket ikke er udnyttet inden for bestemmelsens tidsfrist. Rettighederne kan efterfølgende overdrages til anden side uden særlige begrænsninger som følge af den tidligere rettighedsoverdragelse. Erhververen skal have udnyttet sin ret inden for en rimelig frist eller inden 5 år efter det tidspunkt, hvor ophavsmanden efter de almindelige regler om aftalers opfyldelse har opfyldt sin del af aftalen. Tidsfristen er således enten ”en rimelig frist” eller 5 år. Hvad der nærmere skal forstås ved en rimelig frist, afgøres ifølge lovmotiverne i det konkrete

tilfælde ud fra karakteren af det enkelte værk og udnyttelsesformen. Fristen vil således ofte være kortere end den maksimale periode på 5 år.

Ophavsmanden kan kun påberåbe sig bestemmelsen, hvis erhververen ikke har foretaget nogen form for udnyttelse eller alene en beskedent udnyttelse med henblik på omgåelse af bestemmelsen. Bestemmelsen kan fraviges ved aftale, jf. § 53, stk. 4, idet ophavsmanden ved aftalens indgåelse fx kan fraskrive sig retten til at hæve aftalen eller aftale en forlængelse af udnyttelsesfristen.

Bestemmelsen giver alene adgang til at hæve aftalen, og ophavsmanden kan ikke vælge at kræve naturalopfyldelse i stedet for at hæve aftalen. Hvis ophavsmanden har modtaget betaling i form af et forskudshonorar, må denne betaling i almindelighed antages at udgøre vederlag for erhververens fortrinsret til udnyttelse af værket og skal derfor ikke tilbagebetales, idet erhververen faktisk har haft denne fortrinsret.

Bestemmelsen i § 55 supplerer lovens § 54. Efter denne bestemmelse kan ophavsmanden opsige overdragelsen af uspecificerede udnyttelsesformer, hvis erhververen ikke har iværksat udnyttelse af værket inden 3 år, efter at ophavsmanden har opfyldt sin del af aftalen.

Hensigten med bestemmelsen er at undgå, at erhververen forhindrer en række udnyttelsesformer, som erhververen ikke selv ønsker at iværksætte. Hvis aftalen indeholder både specificerede og uspecificerede udnyttelsesformer, er det ikke muligt at opsige aftalen i dens helhed, men derimod kun for så vidt angår de uspecificerede udnyttelsesformer. Opsigelsen kræver således en konkretisering af de rettigheder, som opsigelsen vedrører. I mange tilfælde er udnyttelsesretten angivet i bred forstand, fx ”retten til at udgive i bogform”, hvilket ifølge lovmotiverne må antages at være en tilstrækkelig specificering, som udelukker ophavsmanden fra at påberåbe sig bestemmelsen. Overdragelser af ”alle rettigheder” eller ”uindskrænket overdragelse af ophavsretten” må derimod betragtes som uspecificerede udnyttelsesformer.

Ophavsmanden kan først opsige overdragelsen, når der er gået 3 år, efter at ophavsmanden har opfyldt sin del af aftalen ved at stille værket til rådighed for erhververen. Det er en betingelse, at erhververen ikke har iværksat udnyttelse af værket i den konkrete udnyttelsesform. I særlige tilfælde, fx en filmopsætning, kan udnyttelsen ikke forventes at være gennemført inden for tidsfristen, og der stilles derfor ikke krav om, at værket skal være udgivet inden 3 år i sådanne tilfælde. Det anses for

tilstrækkeligt, at erhververen har påbegyndt udnyttelsen og fremmer denne. Opsigelsen skal ske med rimeligt varsel, så erhververen får mulighed for at opfylde sin udnyttelsesforpligtigelse.

Bestemmelsen angiver ikke, hvorledes de opsagte rettigheder kan udnyttes, men det antages, at rettighederne kan udnyttes frit med de begrænsninger, der følger af ophavsmandens loyalitetspligt over for erhververen. Hvis ophavsmanden gør brug af bestemmelsen, mister erhververen retten til at udnytte de uspecificerede udnyttelsesformer.

§§ 54 og 55 kan fraviges ved aftale, og parterne kan således aftale individuelle vilkår for en opsigelse eller give afkald på de rettigheder, der følger af bestemmelsen.

3.3.2. Samrådet for Ophavsrets synspunkter

Samrådet for Ophavsret har anført, at disse regler ikke fungerer i praksis, idet det er sædvane, at §§ 54 og 55, særligt ved indgåelse af kontrakter med musikforlag og pladeselskaber, fraviges i sin helhed. Ophavsmændene nyder dermed ikke den beskyttelse, der er lagt op til i ophavsretsloven, idet ophavsmændene afskæres muligheden for at sikre, at de overdragne værker udnyttes.

Samrådet for Ophavsret foreslår derfor, at bestemmelserne i §§ 54 og 55 gøres præceptive, således at de ikke kan fraviges til skade for ophavsmændene.

3.3.3. Ophavsretligt Forums synspunkter

Ophavsretligt Forum finder ikke, at der er konkrete beskyttelseshensyn, der gør det påkrævet at gøre bestemmelserne i §§ 54 og 55 ufravigelige.

Ophavsretligt Forum anerkender, at der i et vist omfang sker en tilsidesættelse af anvendelsen af §§ 54 og 55 særligt i aftaler mellem ophavsmænd og musikforlag samt i aftaler med pladeselskaber. Ophavsretligt Forum afviser imidlertid, at det er påvist, at en tilsidesættelse af disse bestemmelser i konkrete tilfælde har ført til urimelige resultater for kunstnerne. Skulle en tilsidesættelse af §§ 54 og 55 imidlertid føre til sådanne urimelige resultater, vil aftalelovens § 36 kunne anvendes til hel eller delvis tilsidesættelse af aftalen.

3.3.4. Kulturministeriets overvejelser og forslag

Det kan i lyset af det af parterne tilkendegivne i kapitel 3-betænkningen lægges til grund, at ophavsretslovens §§ 54 og 55 i vid udstrækning fraviges, når der mellem ophavsmænd og rettighedserhververe indgås aftale om overdragelse af udnyttelsesrettigheder til værker.

Samrådet for Ophavsret har bl.a. peget på, at når der indgås aftaler mellem udøvende kunstnere og pladeselskaber, finder en fast fravigelse af §§ 54-55 sted. Problemerne i praksis er, at de udøvende kunstnere grundet fravigelsen i aftalen er afskåret fra at kræve sine rettigheder tilbage fra pladeselskabet, som dermed kan være i besiddelse af rettighederne uden at udnytte disse.

En fast aftalepraksis, hvorefter bestemmelserne i §§ 54-55 fraviges, indebærer, at erhververen af rettigheder til et værk i realiteten ikke er bundet af den udnyttelsespligt, der ligger i disse bestemmelser, og at erhververen dermed typisk selv kan afgøre, om et værk skal udnyttes eller ej, herunder om kun enkelte af udnyttelsesmulighederne skal bringes i anvendelse eller ej. Dette harmonerer ikke med lovgivers intentioner ved indførelsen af §§ 54 og 55.

Kulturministeriet finder på den baggrund, at der er behov for at gøre bestemmelserne om erhververens pligt til udnyttelse af de overdragne værker ufravigelige med henblik på at sikre, at ophavsmanden beskyttes mod, at rettighedserhververe kan lægge en død hånd på værket.

Kulturministeriet har desuden overvejet, om det fortsat er hensigtsmæssigt at have to forskellige bestemmelser med to forskellige tidsfrister, der regulerer pligten til udnyttelse af erhvervede rettigheder til et værk.

Det fremgår af bemærkningerne til 1995-loven, at § 55 om adgangen til for ophavsmanden at opsiges en overdragelse af rettighederne til udnyttelsesformer, der ikke udtrykkeligt er specificerede i aftalen, når 3 år er forløbet fra det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra hans side, skal ses i sammenhæng med § 54, hvorefter ophavsmanden har adgang til at hæve en aftale, hvis erhververen ikke har udnyttet værket inden en rimelig tid eller senest inden 5 år fra det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra ophavsmandens side.

Ud fra et ønske om en regelforenkling er det Kulturministeriets vurdering, at de to bestemmelser med fordel kan skrives sammen i en enkelt bestemmelse, der herefter regulerer ophavsmandens adgang til opsigelse af indgåede aftaler, hvad enten der er tale om overdragelse af specifikke rettigheder eller overdragelse af uspecificerede udnyttelsesformer. Kulturministeriet foreslår i den forbindelse, at tidsfristen i bestemmelsen fastsættes til 3 år, sådan som det i dag kendes fra § 55; en frist på 3 år synes at være en rimelig afbalancering mellem de forskellige interesser på området.

Kulturministeriet har i forlængelse heraf overvejet, om aftaleparterne skal have mulighed for at fravige den i bestemmelsen fastsatte tidsfrist på 3 år. Kulturministeriet er nået frem til, at der fortsat kan være områder, hvor et krav om udnyttelse inden for 3 år er for langt, ligesom der også fremover kan vise sig tilfælde, hvor en tidsbegrænsning på 3 år vil vanskeliggøre eller måske umuliggøre en udnyttelse.

Det foreslås derfor at gøre bestemmelsen præceptiv, men dog således, at tidsfristen på de 3 år kan fraviges i forbindelse med aftaleindgåelsen. Det betyder samtidig, at opsigelsesvarslet på 6 måneder også kan fraviges.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 20.

3.4. Ophavsretslovens § 56

3.4.1. Gældende ret

Denne bestemmelse indeholder særlige aftaleregler, som sikrer ophavsmanden mod uønsket videreoverdragelse af værket samt uønskede ændringer af værket efter overdragelse af rettigheder til værket.

Erhververen opnår ved en overdragelse af rettighederne ret til at udnytte et værk i sin oprindelige form, hvilket vil sige den form, som ophavsmanden har afleveret værket i. Erhververen har som udgangspunkt ikke ret til at foretage ændringer i værket, idet erhververen må bruge værket, som det er. Dette udgangspunkt modificeres ved § 56, stk. 1, der hjemler, at erhververen kan foretage ændringer, hvis det er sædvanligt eller åbenbart forudsat ved overdragelsen. Det er således tilladt at foretage ændringer, der er nødvendige for udnyttelsen. I praksis er det ved mange udnyttelsesformer nødvendigt at foretage ændringer af mere eller mindre tekniske grunde. Sådanne ændringer kan fx forekomme ved overdragelse

af retten til at filmatisere en roman, hvilket kræver en bearbejdelse af værket, som udgør en forudsætning for filmatiseringen. Hvorvidt en given ændring er hjemlet ved bestemmelsen, afhænger af værkets art. Værker af mere teknisk karakter er mindre beskyttede mod erhververens ændringer end værker af mere kunstnerisk karakter.

§ 56, stk. 2, fastslår, at ophavsretten ikke kan videreoverdrages uden ophavsmandens samtykke, medmindre en sådan videreoverdragelse er sædvanlig eller åbenbart forudsat i aftalen. Dette vil fx være tilfældet, hvis erhververens udnyttelse af rettighederne forudsætter en videreoverdragelse. En overdragelse af ophavsretten i forbindelse med salg af erhververens forretning, hvor rettighederne overdrages sammen med forretningen, kan ifølge lovmotiverne normalt ske uden samtykke.

Bestemmelserne i § 56 går forud for de almindelige regler om aftalefortolkning, men kan fraviges ved aftale mellem parterne, jf. § 53, stk. 4. Bestemmelsen finder ikke anvendelse i ansættelsesforhold, hvor spørgsmålet om ophavsrettens overgang, herunder adgangen til videreoverdragelse, afhænger af ansættelsesaftalen, eller, i det omfang spørgsmålet ikke er reguleret heri, af den retspraksisskabte grundsætning, hvorefter ophavsretten går over til arbejdsgiver i det omfang, det er nødvendigt for arbejdsgivers sædvanlige virksomhed, jf. ovenfor under pkt. 2.1.

3.4.2. Samrådet for Ophavsrets synspunkter

Samrådet for Ophavsret anerkender, at der kan være behov for at ændre i overdragne værker, hvorfor en bestemmelse om at ændringer kan finde sted, når dette er sædvanligt eller åbenbart forudsat i aftalen er rimelig.

Da der dog ses en stigende tendens til, at rettighedserhververen rutinemæssigt betinger sig at kunne foretage ændringer i et værk, bør bestemmelsen efter Samrådet for Ophavsrets opfattelse suppleres med et krav om, at man i klausuler, hvorefter erhververen kan ændre i værket, konkretiserer, hvilke ændringer der er tale om samt formålet hermed.

3.4.3. Ophavsretligt Forums synspunkter

Ophavsretligt Forum er af den opfattelse, at ophavsretslovens § 56 fungerer rimeligt i praksis. Ophavsretligt Forum kan ikke tilslutte sig Samrådet for Ophavsrets ønske om en udvidelse af

bestemmelsen med henblik på at erhververen skal konkretisere, hvilke ændringer ud over det sædvanlige, man måtte ønske at foretage i værket, da dette i praksis ikke nødvendigvis vil være muligt at forudse på aftaleindgåelsestidspunktet.

Ophavsretligt Forum foreslår derfor, at bestemmelsen bevares uændret.

3.4.4. Kulturministeriets overvejelser

Kulturministeriet har lagt vægt på, at såvel ophavsmændene som producenterne er af den opfattelse, at § 56 i dag fungerer tilfredsstillende og ikke bør gøres præceptiv.

Det er herudover Kulturministeriets opfattelse, det er op til parterne at aftale sig frem til, hvornår det er hensigtsmæssigt at specificere påtænkte ændringer i et værk.

Endelig sikrer ophavsretsloven allerede i dag, at der ikke lovligt kan ændres i et værk på en måde, der er krænkende for ophavsmandens litterære eller kunstneriske anseelse eller egenart, jf. ophavsretslovens § 3, stk. 2.

Kulturministeriet finder således ikke, at der i tilstrækkelig grad er dokumenteret et behov for en ændring af den nuværende § 56.

3.5. Ophavsretslovens § 58

3.5.1. Gældende ret

Bestemmelsen indeholder særlige regler om indspilning af film. Det drejer sig om bidrag, som bliver til i forbindelse med filmoptagelsen. Denne såkaldte filmformodningsregel indeholder en formodning for, at en producent af en film har erhvervet rettighederne til at råde over værket. Formodningsreglen begrundes med, at kunstnerne bag filmen er bekendt med, at filmen fremvises i biografer mv., og kunstnerne bør ikke kunne forhindre kommerciel udnyttelse af filmen. På grund af det store antal kunstnere, der bidrager til filmproduktioner, er det omfattende og tidskrævende at træffe aftale om rettighedsoverdragelse med samtlige kunstnere. Bestemmelsen afklarer forholdet omkring producentens

legitimation til at råde over værket, således at spørgsmålet om retten til at råde over filmen ikke henstår uafklaret, hvis parterne ikke har truffet aftale herom.

Bestemmelsen indebærer ikke, at der sker overdragelse af rettighederne uden vederlag eller uden nærmere aftale om vilkår, men alene en legitimation for producenten til at råde over rettighederne i forhold til tredjemand. Bestemmelsen medfører således ikke, at rettighederne anses for overdraget. Hvis producenten udnytter filmen uden at have erhvervet rettighederne, vil der således være tale om en krænkelse af ophavsmandens rettigheder. Producenten er som følge af bestemmelsen legitimeret til at påtale krænkelse af de i bestemmelsen nævnte rettigheder.

Filmformodningsreglen finder anvendelse på film-, tv- og videogramproduktioner. Reglen omfatter alle bidrag til filmen under forudsætning af, at der er indgået en mundtlig eller skriftlig aftale om at medvirke ved indspilning af filmen. Reglen omfatter retten til eksemplarfremsættelse og -spredning, offentlig fremførelse samt tekstning og lignende. Filmatisering af allerede eksisterende værker og værker som drejebøger, dialoger og musikværker, der er frembragt med henblik på filmen, er, efter § 58, stk. 2, specifikt undtaget. Bestemmelsen finder heller ikke anvendelse på hovedinstruktøren eller på udøvende kunstners bidrag.

Formodningsreglen kan i sagens natur fraviges ved aftale.

3.5.2. Ophavsretligt Forums synspunkter

Ophavsretligt Forum ønsker bestemmelsen i § 58 udvidet til ikke alene at være en legitimationsregel, men derimod være en deklatorisk regel om egentlig overdragelse af rettigheder fra de medvirkende til en filmproducent, således at alle udnyttelsesformer til en filmproduktion tilkommer filmproducenten. Ophavsretligt Forum ønsker endvidere, at en sådan bestemmelse udvides til også at omfatte sceneværker, ligesom den skal finde anvendelse på udøvende kunstners fremførelser, jf. ophavsretslovens § 65.

Ophavsretligt Forum er af den opfattelse, at det er uhensigtsmæssigt og utidssvarende, at ophavsretsloven ikke indeholder en deklatorisk bestemmelse om, at alle udnyttelsesformer for en filmproduktion tilkommer producenten. Tilsvarende finder Ophavsretligt Forum, at alle udnyttelsesformer for en sceneproduktion, bør tilkomme producenten.

Ophavsretligt Forum foreslår på den baggrund, at filmformodningsreglen i § 58 får følgende ordlyd:

”En aftale om at medvirke ved frembringelsen af et sceneværk eller et filmværk indebærer, at ophavsrettighederne til den medvirkendes bidrag overgår til producenten, der herved har eneret til at råde over værket som anført i § 2.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 finder ikke anvendelse på allerede eksisterende værker.”

3.5.3. Samrådet for Ophavsrets synspunkter

Samrådet for Ophavsret ønsker ikke en ændring af filmformodningsreglen i ophavsretslovens § 58 og henviser til, at bestemmelsen er formuleret i overensstemmelse med den obligatoriske regel i Bernerkonventionens artikel 14 bis, og ikke bør udvides ud over dette område.

Det er dernæst Samrådet for Ophavsrets opfattelse, at bestemmelsen ikke har stor betydning i praksis, da filmproducenterne enten gennem kontrakter eller gennem kollektive overenskomster erhverver alle de rettigheder, der ønskes.

3.5.4. Kulturministeriets overvejelser

Et ønske om en udvidelse af bestemmelsen i § 58 til også at omfatte udøvende kunstnere er tidligere rejst af producenterne i forbindelse med lovrevisioner i 1995 og 1996. Kulturministeriet vurderede dengang, at der ikke forelå noget klart behov for generelt at lade bestemmelsen i § 58, stk. 1, finde anvendelse på udøvende kunstners fremførelser, der er udført med henblik på filmen. Ministeriet tilkendegav at ville afvente udviklingen inden for EU og andre internationale sammenhænge, inden der blev taget stilling til en eventuel indførelse af en generel formodningsregel. I forlængelse heraf tilkendegav ministeriet endvidere, at den lovgivningsmæssige linje er, at formodningsregler ikke bør være gældende i dansk ophavsretslovgivning, medmindre dette klart følger af krav og internationale forpligtelser på området.

Det er fortsat Kulturministeriets opfattelse, at der alene bør være formodningsregler i ophavsretsloven i det omfang, dette er nødvendiggjort af internationale forpligtelser.

På WIPO's diplomatiske konference i december 1996 blokerede samtlige EU-lande for vedtagelsen af en international traktat om beskyttelse af de udøvende kunstners audiovisuelle rettigheder på grund af et amerikansk krav om, at traktaten skulle indeholde en formodningsregel om rettighedernes overgang til producenten. Der har dermed ikke været grundlag for en international udvidelse af filmformodningsreglen til også at omfatte udøvende kunstnere.

Da der således ikke inden for EU eller i andre internationale sammenhænge i øvrigt er sket en udvikling på dette område, er der ikke grundlag for indførelsen af en mere generel filmformodningsregel.

Ophavsretligt Forum ønsker desuden en udvidelse af bestemmelsen til også at omfatte sceneværker. Bernerkonventionen indeholder ikke bestemmelser af denne karakter, og der er således ingen international forpligtelse til at have en formodningsregel, der vedrører sceneværker. Kulturministeriet finder derfor ikke grundlag for at udvide bestemmelsen i § 58 til også at finde anvendelse på sceneværker.

Kulturministeriet finder det ikke dokumenteret, at de betydelige investeringer, der ligger til grund for skabelsen af filmværker, og som har begrundet filmformodningsreglen i § 58, i samme udstrækning gør sig gældende ved opførelse af sceneværker. Af denne grund, og med henvisning til det ovenfor nævnte vedrørende Kulturministeriets generelle holdning til formodningsregler, findes der ikke at være grundlag for at udvide bestemmelsen til også at omfatte sceneværker.

Endelig har Ophavsretligt Forum tilkendegivet, at der er behov for at ændre bestemmelsen i § 58 fra at være en formodningsregel til at være en deklaratorisk regel om overgang af alle rettigheder til producenten.

Indførelse af en sådan bestemmelse vil være en markant afvigelse fra lovgivningens udgangspunkt om, at alle ophavsrettigheder opstår hos ophavsmanden og kun ved aftale kan overgå til andre, medmindre der er tale om edb-programmer udviklet i ansættelsesforhold, hvor alle rettigheder overgår til arbejdsgiveren.

Når det samtidig må lægges til grund, at en retstilstand hvorefter de medvirkende i filmværker m.v. allerede i dag overdrager deres rettigheder til producenterne i forbindelse med, at der indgås aftaler om medvirken, er det Kulturministeriets vurdering, at der ikke er grundlag for at indsnævre aftalefriheden på dette område, der tilsyneladende fungerer uproblematisk i praksis.

4. Aftalelicenssystemet (Digitalisering af kulturarven)

4.1. Gældende ret

Aftalelicenssystemet er en nordisk retskonstruktion, som har eksisteret i de nordiske ophavsretslove siden 1961. Aftalelicensen har vist sig at være et velegnet instrument til at sikre ophavsmændenes rettigheder i forbindelse med masseudnyttelse af deres værker, fx på fotokopieringsområdet og kabelspredningsområdet, samtidig med at den tilgodeser brugernes ønsker om den lettest mulige adgang til at udnytte beskyttede værker. Aftalelicensen indebærer, at en bruger, som har indgået aftale om en vis brug af en bestemt art af værker med en organisation, der omfatter en væsentlig del af ophavsmændene til denne art af værker, efter loven får ret til at udnytte andre værker af samme art og på samme måde, selv om ophavsmændene til disse værker ikke repræsenteres af organisationen.

I praksis er det et problem, at det navnlig ved masseudnyttelse af værker, fx kopiering til undervisningsvirksomhed, er vanskeligt at klarere de nødvendige rettigheder med alle rettighedshavere, da de ikke er repræsenteret af en enkelt organisation. En rettighedshaverorganisation kan kun indgå aftale på vegne af sine egne medlemmer. Det betyder, at udenforstående rettighedshavere, herunder udenlandske, ikke omfattes af en aftale mellem en bruger og en dansk organisation. Aftalelicensen løser dette problem ved at tillægge visse aftaler aftalelicensvirkning, således at aftaler på bestemte udnyttelsesområder udstrækkes til også at omfatte ophavsmænd, der ikke er direkte repræsenteret af den aftalesluttende organisation.

I ophavsretsloven findes der for tiden aftalelicenser inden for otte udnyttelsesområder. Det drejer sig om eksemplarfremsættelse inden for undervisningsvirksomhed (§ 13), fotokopiering inden for erhvervsvirksomhed m.v. (§ 14), optagelse af radio- og fjernsynsudsendelser til brug for syns- og hørehandicappede (§ 17, stk. 4), onlineforsendelse af tekster via biblioteker (§ 16 b), gengivelse af kunstværker i alment oplysende fremstillinger (§ 23, stk. 2), udsendelse i radio og fjernsyn (§ 30), genudsendelse og tilgængeliggørelse on demand af DR's og TV 2 Danmarks egne arkivproduktioner (§ 30 a) samt kabelviderespredning af radio- og tv-udsendelser (§ 35).

I Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22. maj 2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet (infosoc-direktivet) er det i

præambelbetragtning nr. 18 angivet, at direktivet ikke berører aftalelicensordninger i medlemsstaterne, da det betragtes som en måde at forvalte rettigheder på.

De almindelige betingelser for aftalelicens fremgår af ophavsretslovens §§ 50 og 51.

Efter § 50, stk. 1, kan der indgås aftaler med aftalelicensvirkning på de områder, som er opregnet ovenfor. De rettighedshaverorganisationer, som ønsker at indgå aftaler med aftalelicensvirkning, skal godkendes af kulturministeren, jf. § 50, stk. 3.

Efter § 51, stk. 1, har de rettighedshavere, som ikke er direkte repræsenteret af den aftalesluttende organisation samme rettigheder som de repræsenterede rettighedshavere. Herudover har ikke-repræsenterede rettighedshavere altid krav på et individuelt vederlag, selv om et sådant krav ikke måtte følge af aftalen med brugeren eller af organisationens vederlagsregler, jf. § 51, stk. 2. I tilfælde af uenighed om størrelsen af det individuelle vederlagskrav kan spørgsmålet indbringes for Ophavsretslicensnævnet, som kan fastsætte vederlagets størrelse, jf. § 47, stk. 1.

På tekstområdet foreligger der eksempelvis aftaler mellem Copydan Tekst & Node og en række uddannelsesinstitutioner om kopiering i undervisningsvirksomhed, ligesom Copydan Tekst & Node har indgået aftaler med institutioner, private virksomheder m.v. om fotokopiering af avisartikler og andre tekster til intern brug. På billedområdet har Copydan Billedkunst indgået aftaler med en lang række forlag og museer om gengivelse af kunstværker m.v. Når det gælder videreudsendelse af radio- og tv-udsendelser i kabelanlæg, hviler denne udnyttelse på aftaler indgået med fællesorganisationen Copydan Kabel-TV.

I visse aftalelicensbestemmelser findes der en individuel forbudsret, dvs. en ret for den enkelte ophavsmand til konkret at nedlægge forbud mod brugen af hans eller hendes værker i henhold til en aftalelicensudløsende aftale. Mulighed for at nedlægge individuelt forbud findes i § 30 om udsendelse i radio og tv, § 30 a om genudsendelse og om demand-tilgængeliggørelse af DR's og TV 2 Danmarks egne arkivproduktioner samt § 23, stk. 2, om gengivelse af kunstværker i alment oplysende fremstillinger.

4.2. Baggrund for forslaget

Aftalelicensen blev introduceret i ophavsretsloven i 1961 for så vidt angår udsendelse af værker i radio og tv, den nuværende § 30. Baggrunden var et ønske om at opnå en lettelse i administrationen af rettigheder i forbindelse med masseudnyttelse af værker.

Siden 1961 er der kommet flere nye aftalelicensbestemmelser i ophavsretsloven, fx bestemmelsen i den nuværende lovs § 13 om fotokopiering i undervisningsvirksomhed, § 14 om fotokopiering til intern brug i erhvervsvirksomheder m.v. og § 35 om kabelviderespredning af radio- og tv-udsendelser.

I takt med den samfundsmæssige og teknologiske udvikling opstår der løbende ønsker fra diverse brugere om indførelse af nye aftalelicenser i loven. Eksempelvis er der fremsat ønske om nye aftalelicenser for indskanning af bogforsider på bl.a. biblioteker og indskanning af trykte tidsskrifter i medicinalindustrien; udnyttelser af ophavsretligt beskyttet materiale, som ikke kan rummes inden for lovens eksisterende undtagelser og aftalelicensbestemmelser.

Behovet for en reform af aftalelicenssystemet er blevet yderligere aktualiseret af et politisk ønske om at digitalisere og formidle kulturarven. I 2006 nedsatte Kulturministeriet som opfølgning på medieaftalen for 2007-2010 en arbejdsgruppe om digitalisering af kulturarven, som bl.a. skulle komme med forslag til bevaring, formidling og tilgængeliggørelse af kulturarven. I tilknytning til arbejdsgruppen nedsatte Kulturministeriet en undergruppe, som havde til formål at kortlægge de ophavsretlige problemstillinger og fremkomme med mulige løsningsforslag. Undergruppen var sammensat af repræsentanter for rettighedshaverne og kulturinstitutionerne. I april 2007 afgav den ophavsretlige undergruppe sin rapport.

Det fremgår af rapporten, at gruppen anser aftalelicensen som en løsning på de ophavsretlige udfordringer med klarering af rettigheder i forbindelse med digital formidling af kulturarven. Det drejer sig bl.a. om udvidelse af eksisterende aftalelicenser om genanvendelse af DR's og TV 2's arkivproduktioner og onlinedistribution af bibliotekernes samlinger, om nye aftalelicenser på begrænsede områder og om nye aftalelicenser på større områder (fx henholdsvis udnyttelse af orphan works (forældreløse værker) i bibliotekssamlinger og materialer med et stort antal rettighedshavere i bl.a. museers samlinger).

I rapporten (side 53 ff.) stiller undergruppen en række konkrete forslag til ændring af aftalelicenssystemet:

- ”De nuværende aftalelicensbestemmelser opretholdes. Det har den fordel for såvel brugerne som rettighedshaverne, at lovgiver direkte har peget på bestemte områder, hvor det er af samfundsmæssig stor betydning at klarere rettigheder ved kollektive aftaler med aftalelicensvirkning. Der gælder ikke mindst på kulturarvsområdet, fx bestemmelsen i § 30 a om DR’s og TV 2’s arkivproduktioner, som efter gruppens opfattelse bør udvides til at dække mere materiale. Enkelte specifikke aftalelicenser, som konkret findes overflødige, kan dog ophæves. Forlæggerforeningen og Danske Dagblades Forening så helst, at de specifikke aftalelicenser på tekstområdet ophæves i forbindelse med indførelse af en generel aftalelicens.
- Samtidig gennemføres en ny generel aftalelicenshjemmel, som gør det muligt for en bruger og en repræsentativ rettighedshaverorganisation at indgå en kollektiv aftale med aftalelicensvirkning. Der kan være tale om aftalelicenser uden for de områder, der i dag dækkes af de specifikke aftalelicenser. Fx kan man forestille sig nye aftalelicenser om orphan works. Der kan endvidere være tale om aftalelicenser, der går videre end de gældende specifikke aftalelicenser (fx om onlineadgang til materiale i biblioteker, jf. lovens § 16 b). Den generelle aftalelicenshjemmel forventes udmøntet i en række forskellige aftaler om forskellige former for værksudnyttelse, ikke i form af én samlet aftalelicensaftale; det skyldes bl.a. hensyn til overskuelighed og til, at der er forskellige grupper af rettighedshavere og brugere (fx kommercielle og ikke-kommercielle) involveret i de forskellige typer af udnyttelser. Det bliver op til parterne at definere aftalens og aftalelicensens rækkevidde, eksempelvis kan det vedrørende bøger og tidsskrifter aftales, at aftalen gælder for både forfattere og forlag, mens aftalelicensvirkningen alene vedrører forfattere.
- Udenforstående rettighedshavere skal have mulighed for at nedlægge individuelt forbud mod at blive omfattet af aftalelicens i henhold til den nye generelle aftalelicenshjemmel. Derimod opretholdes de gældende regler om forbud i forhold til de specifikke aftalelicenser, der videreføres. Det betyder eksempelvis, at der fortsat er mulighed for individuelt forbud i henhold til §§ 30 og 30 a, mens denne mulighed fortsat ikke vil eksistere i henhold til §§ 13 og 14. Forbudsretten er af særlig betydning i de tilfælde, hvor udnyttelsen er af særligt indgribende karakter, fx ved on demand-brug på internettet. En rettighedshaver vil kunne nedlægge forbud enten for enkelte af sine værker eller alle sine værker en bloc. Forbuddet skal kunne nedlægges både over for brugeren og rettighedshaverorganisationen.
- Når det gælder den aftalesluttende organisations egne medlemmer, kan det vedtages, at medlemmerne er frit stillet med hensyn til at beslutte at stå uden for en aftale. Disse vil i så fald kunne nedlægge individuelt forbud.
- Alle rettighedshaverorganisationer, der indgår aftaler med aftalelicensvirkning i henhold til den generelle aftalelicensbestemmelse, skal i lighed med den gældende ordning godkendes af Kulturministeriet. Dermed sikres ordnede forhold med henblik på bl.a. at sikre organisationernes repræsentativitet. En rettighedshaverorganisation vil typisk kunne søge om godkendelse i forbindelse med indgåelse af en konkret aftale om en nærmere bestemt udnyttelse. Ved godkendelsen skal Kulturministeriet udvise varsomhed og påse, at der ikke sker misbrug, således at der vitterlig ikke godkendes organisationer på områder, hvor det er muligt at klarere rettighederne på eneretsbasis.
- I forbindelse med udarbejdelse af lovudkast skal det overvejes, om der er behov for en præcisering af betingelserne for repræsentativitet, når det gælder aftalelicensaftaler, der

omfatter orphan works. Det vil formentlig være hensigtsmæssigt med en enkelt præcisering i lovbemærkningerne i forhold til fællesorganisationer, fx Copydan Tekst & Node. Når en sådan kollektiv rettighedshaverorganisation indgår aftaler om fx digital kopiering af tekster i ABM-institutioner, og den anses som repræsentativ på grund af medlemsorganisationernes (fx Dansk Journalistforbund) repræsentativitet, bør fællesorganisationen anses som generelt repræsentativ på sit forvaltningsområde, dvs. også i forhold til visse særlige kategorier eller underkategorier af værker, typisk hvor der ikke måtte eksistere en organisation.

- For at styrke mulighederne for indgåelse af aftaler mellem fx kulturarvsinstitutioner og rettighedshaverorganisationer udvides ophavsretslovens mæglingsbestemmelse til at dække samtlige områder, der kan dækkes af aftalelicens. Det betyder fx, at mægling vil kunne sættes i værk som led i forhandlingerne om en aftalelicensaftale vedrørende orphan works.”

4.3. Kulturministeriets overvejelser og forslag

4.3.1. Generelt

Aftalelicensen har vist sig at være en velfungerende og nem måde at klarere rettigheder på, navnlig når det gælder masseudnyttelse af værker. Fordelen for brugerne er, at de kun behøver at indgå aftale med én rettighedshaverorganisation om en bestemt form for udnyttelse. Fordelen for rettighedshaverne er, at der rent faktisk indgås aftaler og betales vederlag for udnyttelse af værker, som ellers i mange tilfælde ville finde sted uden betaling.

Kulturministeriet har en overordnet målsætning om, at ophavsretten skal fungere bedst muligt i praksis. Som led i dette bør mulighederne for at klarere de nødvendige rettigheder også forbedres. Aftalelicens kan være et hjælpemiddel, da den udgør en enkel metode til at klarere en bred vifte af rettigheder på.

I rapporten fra den ophavsretlige undergruppe har såvel brugere som rettighedshavere udtalt sig positivt om aftalelicensmodellen. Et flertal i gruppen har samtidig tilkendegivet et ønske om, at de nuværende specifikke aftalelicensbestemmelser opretholdes, bortset fra sådanne som findes overflødige.

De fleste af de eksisterende aftalelicensbestemmelser har været gældende i en årrække og er udtryk for, at der fra lovgivers side er lagt vægt på, at der på visse områder synes at være et særligt behov for kollektive løsninger med aftalelicens, fx kopiering i skoler og genanvendelse af DR's og TV 2's arkiver.

På den baggrund finder Kulturministeriet, at hovedparten af de aftalelicensbestemmelser, som findes i ophavsretsloven, bør videreføres uændret. Aftalelicensen i § 17, stk. 4, om optagelse af radio- og tv-

udsendelser til brug for syns- og hørehandicappede synes dog at have mistet sin betydning, da den ikke bruges i praksis, hvorfor den foreslås afskaffet.

Kulturministeriet finder samtidig, at den samfundsmæssige og teknologiske udvikling har påvist et behov for, at aftalelicenskonstruktionen også bør kunne finde anvendelse på nye udnyttelsesområder. Det drejer sig fx om digitalisering og formidling af den kulturarv, som befinder sig på biblioteker, og museer, i DR's arkiver samt i andre kulturarvsinstitutioner.

Kulturministeriet foreslår derfor en udvidelse af aftalelicensmulighederne i ophavsretsloven, således at der ud over de nuværende specifikke aftalelicenser indføres en generel hjemmel til aftalelicens på nye områder, hvor både rettighedshavere og brugere finder behov for det og kan blive enige om det. Den generelle aftalelicens skal ses som et supplement til de eksisterende specifikke aftalelicensbestemmelser og kan således finde anvendelse på helt nye områder eller fungere som tillæg til de i forvejen gældende aftalelicensbestemmelser.

Fordelen ved denne konstruktion er, at den giver parterne den fornødne fleksibilitet til at anvende aftalelicens på områder, hvor det ikke er muligt at klarere alle rettigheder direkte med de enkelte rettighedshavere. Det skal i den forbindelse understreges, at aftalelicens er en alternativ løsning, der kan benyttes, hvis det system, der er ophavsretslovens udgangspunkt: individuelle aftaler direkte med rettighedshaverne, ikke er praktisk muligt. Et typisk eksempel på tilfælde, hvor kollektive aftaler er hensigtsmæssige, er udnyttelse af omfattende materiale med mange rettighedshavere. Det skal desuden understreges, at aftalelicensmuligheden alene har betydning i praksis, hvis brugeren og rettighedshaverne er enige om det, og hvis de kan blive enige om vilkårene, herunder størrelsen af vederlaget.

Efter forslaget til § 50, stk. 2, skal brugere kunne indgå aftaler med aftalelicensvirkning på et nærmere defineret område med en organisation, der omfatter en væsentlig del af ophavsmænd til en bestemt art af værker, der anvendes i Danmark på det pågældende område. Parterne definerer selv udnyttelsesområdet. Det er dog en betingelse, at Kulturministeriet godkender de rettighedshaverorganisationer, der ønsker at indgå aftaler med aftalelicensvirkning. Ved godkendelsen skal ministeriet bl.a. påse, at den pågældende organisation er repræsentativ på det ansøgte område. I praksis vil en rettighedshaverorganisation typisk kunne søge om godkendelse forud for eller i forbindelse med indgåelse af en konkret aftale om en nærmere bestemt udnyttelse.

Det følger samtidig af den foreslåede bestemmelse, at udenforstående rettighedshavere, herunder udenlandske, skal have mulighed for at nedlægge individuelt forbud mod at blive omfattet af aftalelicens på et nærmere specificeret område. Forbuddet kan nedlægges over for alle de aftalesluttende parter, dvs. såvel brugeren som rettighedshaverorganisationen.

Når det gælder den aftalesluttende organisations egne medlemmer, kan det vedtages, at medlemmerne er frit stillet med hensyn til at beslutte at stå uden for en aftale. Disse vil i så fald kunne nedlægge individuelt forbud.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 17 og 18.

4.3.2. Særligt om orphan works ("forældreløse værker")

Et tilbagevendende problem er klarering af rettigheder til såkaldte orphan works. Der er typisk tale om ældre værker, hvor beskyttelsestiden ikke er udløbet, og hvor det efter en rimelig indsats ikke er muligt at identificere eller lokalisere rettighedshaverne via kendte registre, forlag og lignende. De vanskeligheder, der er forbundet med at finde indehaveren af ophavsretten skyldes bl.a., at ikke alle værker indeholder oplysninger om ophavsmandens identitet, og at der ikke findes centrale registre over ophavsmænd.

Problemet med orphan works har navnlig betydning for kulturarvsinstitutioner, som ønsker at digitalisere deres samlinger, fx gamle tidsskrifter og bøger, med henblik på at give offentligheden adgang til kulturarven on demand.

Der er forskellige løsningsmodeller på orphan works-problemet. I USA og Canada har man overvejet løsninger, hvorefter værker kan benyttes efter en omhyggelig, men forgæves eftersøgning af ophavsmanden uden risiko for at ifalde straf eller erstatning.

En High Level Expert Group har med udgangspunkt i Kommissionens meddelelse behandlet forskellige spørgsmål af ophavsretlig karakter, herunder orphan works-problematikken. Ekspertgruppen er i sin rapport af 18. april 2006 fremkommet med en række anbefalinger. For så vidt angår orphan works anbefaler ekspertgruppen, at medlemslandene etablerer systemer, hvorefter brug af orphan works kan finde sted på aftalte vilkår og mod betaling af vederlag i tilfælde, hvor der forud for udnyttelsen er gjort en rimelig indsats for at identificere og/eller lokalisere rettighedshaveren.

Den ophavsretlige undergruppe har udtrykt præference for en aftalelicensmodel.

Kulturministeriet har i lyset af dette overvejet forskellige løsningsmuligheder.

En model kunne være, at en bruger uden at ifalde straf- eller erstatningsansvar kan udnytte værker, hvis brugeren har gjort en tilstrækkelig omhyggelig indsats for at forsøge at identificere og/eller lokalisere rettighedshaveren. En sådan model forekommer efter ministeriets opfattelse uhensigtsmæssig. Der er risiko for, at denne løsningsmodel ikke giver brugerne det fornødne incitament til at gøre et seriøst forsøg på at opspore og identificere rettighedshaveren. Det vil endvidere være forbundet med en vis usikkerhed at afgøre, hvornår brugerne har gjort en tilstrækkelig omhyggelig indsats for at finde frem til rettighedshaveren. Den bedømmelse vil i sidste ende skulle foretages af domstolene, og brugerne har således ikke mulighed for at kalkulere med eventuelle vederlagskrav, som de måtte blive mødt med på et senere tidspunkt. Det betyder, at en sådan løsning vil medføre en betydelig grad af retsikkerhed for brugeren.

Ministeriet finder i lighed med den ophavsretlige undergruppe, at aftalelicensen vil være et velegnet instrument til at sikre den fornødne klarering af orphan works. Fordelen ved aftalelicensløsningen er, at de indgåede aftaler mellem brugere og de aftalesluttende rettighedshaverorganisationer får aftalelicensvirkning, dvs. at aftalen udstrækkes til at omfatte alle rettighedshavere på et givent område. Det skaber den fornødne retssikkerhed for den potentielle bruger samtidig med, at rettighedshaverne får betaling for brugen af deres værker.

De nødvendige aftaler vil kunne indgås inden for rammerne af de specifikke aftalelicenser og den foreslåede generelle aftalelicens i ophavsretslovens § 50, stk. 2, jf. ovenfor pkt. 4.3.1. Det bemærkes i den forbindelse, at ikke-repræsenterede rettighedshavere vil kunne nedlægge individuelt forbud mod en udnyttelse, som er hjemlet i en aftale indgået på aftalelicensvilkår.

4.3.3. Særligt om DR's programarkiv

DR og rettighedshaverorganisationerne har igennem længere tid forhandlet en ny aftale om genanvendelse af DR's programarkiv. Forhandlingerne har fundet sted inden for rammerne af

ophavsretslovens § 30 a, hvorefter der på aftalelicensvilkår kan indgås aftale om genudsendelse og on demand tilrådighedsstillelse af DR's og TV 2's egne produktioner, som har været udsendt før den 1. januar 1998.

I april 2007 indgik parterne en aftale om udnyttelse af DR's programarkiv i takt med, at programarkivet bliver digitaliseret. Aftalen giver – med visse undtagelser og begrænsninger – DR mulighed for at genanvende sit arkivmateriale i nye sammenhænge mod betaling af et fast beløb til Copydan.

Aftalen indebærer for det første, at DR får mulighed for at stille sine ældre produktioner i programarkivet til rådighed on demand, dvs. på et individuelt valgt sted og tidspunkt. Udsendelserne kan tilegnes ved hjælp af streaming på DR's hjemmeside eller eventuelle andre hjemmesider, hvor DR har den redaktionelle kontrol, herunder en eventuel kulturarvsportal.

For det andet giver aftalen mulighed for, at DR kan anvende klip fra arkivmaterialet, bl.a. med henblik på anvendelse i nye produktioner. Klippene kan udsendes, herunder webcastes, på alle DR's kanaler samt stilles til rådighed on demand på DR's hjemmeside.

Aftalen forudsætter en ændring af det skæringstidspunkt, der er angivet i den gældende lovs § 30 a. Ved indførelsen af aftalelicensbestemmelsen i § 30 a i 2002 blev det fastsat, at aftalelicensen for genanvendelse af bl.a. DR's egne arkivproduktioner finder anvendelse på produktioner, der har været udsendt i radio eller tv før den 1. januar 1998. Baggrunden for fastsættelsen af dette skæringstidspunkt var, at man fra lovgivers side fandt, at radio- og tv-foretagenderne fra dette tidspunkt kunne have taget højde for udnyttelse på internettet og lignende ved indgåelse af kontrakter. Det har imidlertid vist sig, at der også for produktioner udsendt efter den 1. januar 1998 er brug for, at radio- og tv-foretagenderne kan indgå aftaler med aftalelicensvirkning om fx on demand brug på internettet. Dette forhold har såvel DR og TV 2 som Copydan peget på i forbindelse med arbejdet i den ophavsretlige undergruppe.

I overensstemmelse hermed foreslår Kulturministeriet, at skæringsdatoen i § 30 a ændres fra den 1. januar 1998 til den 1. januar 2007. Det betyder, at aftalen mellem DR og Copydan kan få virkning for de DR-produktioner, der har været udsendt før den 1. januar 2007.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 12

5. Ophavsretslicensnævnets kompetence

5.1. Gældende ret

I 1961 indførtes det såkaldte Tvangslicensnævn i ophavsretsloven. Nævnet havde til opgave at fastsætte et passende vederlag til de ophavsmænd, hvis værker anvendes i henhold til en tvangslicensbestemmelse. Ved den generelle revision af ophavsretsloven i 1995 videreførtes nævnet under navnet Ophavsretslicensnævnet.

Nævnet består af tre medlemmer: en højesteretsdommer og to andre sagkyndige medlemmer. Nævnets virksomhed er reguleret i bekendtgørelse nr. 25 af 14. januar 2004.

Ophavsretslicensnævnet har gennem årene i takt med udvidelsen af nævnets kompetence fået en stadigt større betydning. Nævnet har i dag kompetence til at behandle følgende sagstyper:

- Fastsættelse af vederlagsstørrelse for udnyttelse af værker i henhold til tvangslicenserne i lovens § 17, stk. 3 (fremstilling af lydbøger til brug for synshandicappede), § 18, stk. 1 (undervisningsantologier) og § 68 (brug af udgivne lydoptagelser i radio og tv m.v. (Gramex)), jf. § 47, stk. 1.
- Fastsættelse af størrelsen af individuelle vederlagskrav til ikke-repræsenterede ophavsmænd, der omfattes af en aftalelicens, jf. § 51, stk. 2.
- Meddelelse af tilladelse til samt fastsættelse af vilkår for viderespredning af radio- og tv-udsendelser over kabelanlæg eller trådløst i tilfælde, hvor en godkendt rettighedshaverorganisation eller et radio- og tv-foretagende uden rimelig grund nægter at give tilladelse hertil eller fastsætter urimelige vilkår herfor, jf. § 48, stk. 1. Disse afgørelser er imidlertid ikke bindende for radio- og tv-foretagenderne.
- Meddelelse af tilladelse til samt fastsættelse af vilkår for optagelse af radio- og tv-udsendelser til undervisningsbrug og til brug for syns- og hørehandicappede, jf. § 48, stk. 2.
- Fastsættelse af vilkår for offentlig fremførelse af musik (KODA), jf. § 75 a, stk. 2.
- Pålæg i forhold til en rettighedshaver, som har gjort brug af de i § 75 c, stk. 1, nævnte tekniske foranstaltninger (fx kopispæringer), om at stille sådanne midler til rådighed for en bruger, som er nødvendige for, at denne kan drage fordel af visse undtagelsesbestemmelser i ophavsretslovens kapitel 2 samt af aftalelicenser, jf. § 75 d, stk. 1.

På disse områder træffer Ophavsretslicensnævnet den endelige administrative afgørelse. Nævnets afgørelser kan indbringes for de almindelige domstole.

Det følger af § 4 i bekendtgørelse om Ophavsretslicensnævnet, at nævnet selv fastsætter sine udgifter ved den enkelte sag, og at disse udgifter som udgangspunkt dækkes af sagens parter.

5.2. Baggrund for forslaget

Ophavsretslicensnævnet har i de senere år fået udvidet sin kompetence til tage stilling til klager over tariffer og andre vilkår fra kollektive forvaltningsselskaber som KODA, Gramex og Copydan Kabel-TV. Når det gælder forvaltningsselskaber, der indgår aftaler på grundlag af aftalelicensbestemmelser i loven, er der ikke mulighed for at få afgjort uenighed om tarifstørrelse og andre vilkår ved Ophavsretslicensnævnet. Spørgsmålet er, om der er behov for, at de parter, der forhandler om indgåelse af aftaler på grundlag af en aftalelicens, kan få en afgørelse om tarifstørrelse m.v. uden at skulle gennem en ofte langvarig og dyr proces ved domstolene.

5.3. Kulturministeriets overvejelser og forslag

Det er Kulturministeriets opfattelse, at Ophavsretslicensnævnet udgør et nyttigt, sagkyndigt organ til en hurtig og kvalificeret afgørelse af visse ophavsretlige tvister, som ellers kunne have verseret for domstolene i årevis. Nævnet træffer den endelige administrative afgørelse. Nævnets afgørelser kan indbringes for de almindelige domstole. Nævnet er medvirkende til, at væsentlige dele af det ophavsretlige system fungerer hurtigt og smidigt i praksis.

Nævnet fungerer som en slags monopoltilsyn i forhold til visse af de kollektive forvaltningsselskaber, som er godkendt i henhold til ophavsretsloven (KODA, Gramex og Copydan Kabel-TV). Nævnet har imidlertid ikke kompetence til at tage stilling til vilkår og lignende, som stilles af en række andre forvaltningsselskaber, der af Kulturministeriet er godkendt til at indgå aftaler med aftalelicensvirkning. Det drejer sig fx om Copydan Tekst & Node, som indgår aftaler i henhold til aftalelicenserne i lovens § 13 om kopiering til undervisningsbrug, § 14 om fotokopiering i erhvervsvirksomheder, institutioner m.v. og § 16 b om bibliotekers onlinedistribution af tekster i digital form.

Det er Kulturministeriets vurdering, at det vil kunne fremme indgåelse af aftaler i henhold til de specifikke aftalelicenser, der findes i lovens kapitel 2, hvis der gives adgang til, at tvister om vederlagsstørrelse og andre vilkår vil kunne indbringes for nævnet. Det betyder fx, at en uddannelsesinstitution eller Copydan Tekst & Node vil kunne indbringe en sag for nævnet, hvis forhandlingerne om en aftale om kopiering til undervisningsbrug ikke fører til et resultat. Nævnet vil herefter på begæring kunne fastsætte vederlagets størrelse og evt. andre vilkår.

Forslaget indebærer, at nævnet får kompetence i forhold til de specifikke aftalelicensbestemmelser, der er angivet i loven, bortset fra § 30 a. Det drejer sig om

- § 13 om kopiering til brug i undervisningsvirksomhed (Copydan Tekst & Node)
- § 14 om fotokopiering til intern brug i erhvervsvirksomheder, institutioner m.v. (Copydan Tekst & Node)
- § 16 b, stk. 2, om bibliotekers onlinedistribution af tekster i digital form (Copydan Tekst & Node)
- § 24 a, om gengivelse af kunstværker i fremstillinger (Copydan Billedkunst)
- § 30 om udsendelse i radio og tv.
- § 35 om kabelviderespredning m.v.

Baggrunden for, at § 30 a om genanvendelse af DR's og TV 2's programarkiver ikke foreslås omfattet af nævnets kompetence, er, at denne aftalelicens er af mere omfattende karakter. Det vil efter ministeriets opfattelse kunne virke hæmmende for indgåelse af fremtidige aftaler, hvis tarifspørgsmål m.v. kunne indbringes for Ophavsretslicensnævnet.

Forslaget betyder, at alle forvaltningsselskaber, som er godkendt af kulturministeriet til at agere på et i loven fastsat område (bortset fra § 30 a), kan indbringes for nævnet. Ministeriet har overvejet om nævnets kompetence skulle udstrækkes til forhandlinger om aftaler, der indgås på grundlag af den generelle aftalelicens i forslaget til § 50, stk. 2. Ministeriet er nået til den konklusion, at det ikke vil være incitamentskabende for indgåelse af aftaler, hvis nævnet skulle kunne fastsætte vilkår m.v. på områder, som ikke er nærmere defineret i loven. Derfor foreslås det, at Ophavsretslicensnævnet alene får kompetence til at behandle sager om tarifstørrelse m.v., når det gælder de i ophavsretsloven angivne specifikke aftalelicensbestemmelser, bortset fra § 30 a.

Der stilles samtidig forslag om en forenkling af lovens bestemmelser om Ophavsretslicensnævnets kompetence. Af systematiske grunde og af hensyn til brugervenligheden af loven finder ministeriet det hensigtsmæssigt, at det direkte kommer til at fremgå af de enkelte bestemmelser i loven, hvornår Ophavsretslicensnævnet har kompetence til at træffe afgørelse. I den centrale bestemmelse om Ophavsretslicensnævnet, jf. § 47, vil der efter forslaget være en henvisning til de bestemmelser i loven, hvor nævnet har kompetence. Formålet er at øge læsbarheden af loven.

Det følger af bemærkningerne til 1961-loven og af § 1, stk. 2, i bekendtgørelse om Ophavsretslicensnævnet, at formanden for nævnet skal være en dommer, der ved beskikkelsen opfylder de almindelige betingelser for at kunne udnævnes til højesteretsdommer.

Den 1. januar 2007 trådte nye regler om dommers bibeskæftigelse i kraft. Det følger af retsplejelovens § 47 a, stk. 2, at hvervet som medlem af et offentligt eller privat råd eller nævn kun må varetages af højesteretsdommere, hvis det er bestemt ved lov eller godkendt af Bibeskæftigelsesnævnet.

Efter ikrafttræden af de nye regler om dommers bibeskæftigelse vil Kulturministeriet alene kunne beskikke en højesteretsdommer som formand for Ophavsretslicensnævnet, såfremt dette godkendes af Bibeskæftigelsesnævnet.

Siden nævnets indførelse i 1961 har formandsposten altid været besat af en højesteretsdommer. Det har medvirket til, at der har været en klar og forståelig linje i nævnets praksis, ligesom nævnet nyder respekt blandt såvel brugere som rettighedshavere. Da den nuværende formulering i bemærkningerne fra 1961-loven, efter ikrafttræden af de nye regler om bibeskæftigelse i retsplejeloven, ikke længere er tilstrækkeligt grundlag for at kunne beskikke en højesteretsdommer som formand for Ophavsretslicensnævnet, foreslås det, at det udtrykkeligt kommer til at fremgå af bestemmelsen i § 47, stk. 1, at formanden for nævnet skal være højesteretsdommer.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 14.

6. Kabelviderespredning af lyd- og billedoptagelser

6.1. Gældende ret

Udsendelse af værker i radio og tv er omfattet af ophavsmandens eneret efter ophavsretslovens § 2. Eneretten omfatter ikke alene den primære udsendelse i radio og tv, hvad enten det er via satellit, kabel eller jordsendenettet, men også kabelviderespredning af værker via fællesantenneantenneanlæg og andre kabelanlæg, herunder hybridnettet. Kabelviderespredning af værker kræver dermed som udgangspunkt samtykke fra ophavsmanden.

Det følger imidlertid af ophavsretslovens § 35, stk. 1, at værker, som udsendes trådløst i radio eller fjernsyn, må videreudsendes over kabelanlæg og videreudsendes til almenheden ved hjælp af radioanlæg, forudsat at der er tale om en samtidig og uændret videreudsendelse, og såfremt betingelserne for aftalelicens er opfyldt.

Værker, der udsendes i radio og fjernsyn kan dermed viderespredes i kabelanlæg, når der er indgået aftale herom mellem kabelanlæggene og rettighedshaverorganisationerne. I praksis administreres denne aftalelicensordning af Copydan Kabel-TV, der er godkendt af Kulturministeriet til at forvalte rettigheder på dette område.

Efter ophavsretslovens § 66, stk. 3, og § 67, stk. 3, må lyd- og billedoptagelser, som indgår i radio- og fjernsynsudsendelser, frit viderespredes over kabelanlæg og videreudsendes til almenheden ved hjælp af radioanlæg, når dette sker uden ændringer og samtidig med, at radio- og fjernsynsudsendelsen finder sted.

Fonogramproducenters samt film- og videogramproducenters selvstændige producentrettigheder indbefatter således ikke en eneret til kabelviderespredning, ligesom de ikke omfattes af aftalelicensen i § 35, stk. 1. Sådanne rettigheder er genstand for fri udnyttelse, og indehaverne af disse rettigheder kan ikke gøre et vederlagskrav gældende for kabelvidereudsendelsen.

6.2. Baggrund for forslaget

Reglerne om kabelviderespredning blev indført i ophavsretsloven i 1985 som en tvanglicensbestemmelse. Dette indebar, at kabelviderespredning dengang ikke krævede samtykke fra ophavsmændene, som dog havde krav på vederlag.

Under Folketingets behandling af lovforslaget i 1985, blev det besluttet, at fonogramproducenterne ikke skulle omfattes af tvangslicensbestemmelsen om kabelviderespredning og derfor ikke i lighed med de udøvende kunstnere kunne gøre vederlagskrav gældende over for kabelanlæg for kabelviderespredning. Denne beslutning indebar en fravigelse af den ligestilling af udøvende kunstnere og fonogramproducenter, der hidtil havde været kendetegnende i ophavsretslovgivningen. Denne retstilstand blev bekræftet ved behandlingen af ophavsretslovforslag i henholdsvis 1995 og 1996.

IFPI, der er en sammenslutning af pladeselskaber, har i en henvendelse fra efteråret 2006 peget på, at organisationen finder det urimeligt, at fonogramproducenterne ikke i lighed med ophavsmændene og de udøvende kunstnere har krav på kabelviderespredningsvederlag efter § 35, stk. 1. IFPI gør særligt opmærksom på følgende:

”Det er [...] på et særligt område blevet mere og mere klart, at retsstillingen er uholdbar og urimelig. En række tv-kanaler betegnes i COPY-DAN-systemet som ”KODA-kanaler”, idet alle andre rettigheder end musikrettighederne er blevet clearret af den tv-station, der står for udsendelserne. Det drejer sig om en række udenlandske kommercielle tv-kanaler, som i en vis udstrækning benytter indspillet musik, for hvilken benyttelse KODA i en årrække har modtaget vederlag via COPY-DAN. Det er vanskeligt at se det rimelige i, at musikværkets ophavsmand modtager vederlag, mens den, der ejer retten til musikindspilningen, intet modtager. I Norge har COPY-DANs søsterselskab NORWACO indgået aftaler med kommercielle tv-kanaler om ”klarering og betaling for komponistrettigheder” og betaling for lydoptagelser. Det retlige grundlag for denne aftale er den norske ophavsretslov, der ved en ændring, der trådte i kraft den 1. juli 1995, tillagde udøvende kunstnere og fonogramproducenter kabelrettigheder.

IFPI Danmark skal på denne baggrund opfordre regeringen til at fremlægge forslag om ændring af ophavsretslovens § 66, stk. 3, således at der i denne bestemmelse indsættes en henvisning til lovens § 35. [...]

[...] En ændring af ophavsretslovens § 66, stk. 3, som ønsket, vil ikke implicere noget problem i relation til de nationale tv-kanaler, idet de udestående rettigheder udelukkende vedrører de ovenfor nævnte udenlandske kommercielle tv-kanaler.”

FILMRET, der er en sammenslutning af danske film- og tv-producenter, har i forlængelse af IFPI's henvendelse rettet henvendelse til Kulturministeriet og tilkendegivet, at filmproducenterne i lighed med fonogramproducenterne bør have de samme rettigheder i relation til kabelviderespredning, som gør sig gældende for ophavsmænd og de udøvende kunstnere. FILMRET har overfor Kulturministeriet tilkendegivet følgende:

”Reglen om særskilt beskyttelse af producentens ret til billedoptagelser er af nyere dato end beskyttelsen af fonogramproducentens rettigheder, og da § 67 blev indført traf Kulturministeriet

og Folketinget det på sin vis logiske valg at sidestille de fonogramproducenter og producenter af billedoptagelser, der efter loven tillægges en særskilt beskyttelse af deres frembringelser.

Den omstændighed, at producenter af billedoptagelser ikke umiddelbart blev tillagt ret til vederlag fra kabelretransmission, fik ingen indflydelse på fordelingsreglerne i Copy-Dan Kabel-TV, hvor nøglen for fordeling af kabelmidlerne blandt de forskellige kategorier af rettighedshavere blev fastsat ved voldgift i 1988, og hvor filmproducenterne fik en andel på 26 %, som følge af rettigheder erhvervet fra autorer og udøvende kunstnere.

Den omstændighed, at filmproducenter kun har erhvervet kabelretransmissionsrettigheder og ikke rettigheder umiddelbart i medfør af ophavsretslovens § 67, har imidlertid i de seneste 20 år været et tilbagevendende problem under overenskomstforhandlingerne mellem de danske filmproducenters organisation – i dag Producentforeningen – og de forskellige kategorier af autorer og udøvende kunstnere. Filmproducenterne har naturligvis ønsket med de generelle overenskomster at erhverve alle udnyttelsesrettigheder herunder kabelretransmissionsrettigheder, medens autorenes og de udøvende kunstners organisationer har ønsket særskilt at forbeholde sig disse rettigheder. Følgerne har været nogle meget uklare bestemmelser i overenskomsterne, som dog hidtil ikke har skabt vanskeligheder, som følge af den ved voldgift fastsatte fordelingsnøgle. Den dag vederlagsfordelingen mellem de forskellige kategorier af rettighedshavere måtte blive opsagt af en eller flere af kategorierne, vil problemet imidlertid opstå, og det er klart, at det for de danske filmproducenter vil være ganske uacceptabelt under en forhandling eller en eventuel retssag eller voldgiftssag at blive mødt med, at de ingen kabelretransmissionsrettigheder har, fordi de ikke kan dokumentere at have erhvervet sådanne rettigheder fra autorerne og de udøvende kunstnere. De danske filmproducenter, for hvem kabelmidlerne spiller en betydelig rolle for evnen til at nyinvestere i filmproduktion, ville herefter blive de egentlige tabere, fordi udenlandske filmproducenter herunder særligt de amerikanske filmproducenter har erhvervet kabelretransmissionsrettighederne – eller dele heraf – efter de i USA indgåede overenskomster med de forskellige ”guilds”.

Filmret og Producentforeningen har gentagne gange understreget, at ønsket om særskilte rettigheder efter § 67 ikke er forbundet med et ønske om en ændring af det i dag gældende velfungerende fordelingsystem, men alene at sikre at de danske filmproducenter i en fremtid, hvor fordelingsnøglen måtte være til genstand for forhandling eller retssager, har et selvstændigt grundlag for at kunne fremføre et vederlagskrav.”

6.3. Kulturministeriets overvejelser og forslag

Forud for fremsættelse af lovforslaget om kabelviderespredning i 1985 havde det daværende Udvalg vedrørende revision af ophavsretslovgivningen drøftet spørgsmålet om retten til vederlag for kabelviderespredning. På spørgsmålet om, hvorvidt retten til vederlag for kabelviderespredning skulle tilkomme såvel de udøvende kunstnere som fonogramproducenterne fremgår følgende på side 95 i udvalgets betænkning (betænkning nr. 962/1982):

”Efter udvalgsflertallets opfattelse bør der ikke være beskyttelsesmæssige forskelle mellem ophavsmændene og de udøvende kunstnere og fonogramproducenterne i relation til kabelviderespredning.”

Kulturministeriet tilsluttede sig udvalgets opfattelse og stillede på den baggrund forslag til en ny § 47 a, hvorefter fonogramproducenterne skulle have ret til vederlag, når deres lydoptagelser indgår i udsendelser, som viderespredes over kabelanlæg eller på samme måde viderespredes til almenheden ved hjælp af radioanlæg. Hermed indebar lovforslaget en ligestilling af de udøvende kunstnere og fonogramproducenterne.

Under behandlingen af forslaget i Folketinget, stillede et flertal et ændringsforslag, som indebar, at fonogramproducenterne ikke fik ret til vederlag for kabelviderespredning.

Af bemærkningerne til ændringsforslaget fremgår det bl.a.:

”Uanset den eksisterende § 46 forekommer det forslagsstillerne rigtigst, at spørgsmålet om producentrettigheder henvises til forhandling mellem producenterne og de udøvende kunstnere.

En udvidet producentbeskyttelse på dette område vil favorisere den stærkere part i aftaleforholdet mellem kunstnere og producent og vil i øvrigt tilsidesætte den almindelige aftalefrihed [...]”

Ved senere lovændringer af bestemmelsen om kabelviderespredning i 1995 og 1996 har man bibeholdt denne retstilstand, således at hverken fonogramproducenter eller filmproducenter, som siden 1995 har nydt beskyttelse efter ophavsretsloven, har ret til vederlag for kabelviderespredning.

Ophavsretslovens bestemmelser om udøvende kunstnere og fonogramproducenter hidrører i vidt omfang fra Romkonventionen, der blev undertegnet i 1961 og tiltrådt af Danmark i 1965. Romkonventionen beskytter udøvende kunstnere, radio- og tv-foretagender samt fonogramproducenter, og rækkevidden af beskyttelsen i konventionen er den samme for såvel udøvende kunstnere som fonogramproducenter.

Denne ensartede beskyttelse af producenter og udøvende kunstnere, er også kommet til udtryk i ophavsretsloven, hvor producenter og udøvende kunstnere stort set behandles ens. Det er alene for så vidt angår rettigheder til vederlag for videreudsendelse over kabelanlæg m.v., at der sondres mellem producenter og udøvende kunstnere – en sondring der som nævnt hidrører fra 1985.

Som det fremgår af henvendelserne fra såvel IFPI som FILMRET, modtager såvel fonogramproducenterne som filmproducenterne i dag vederlag for kabelretransmission. Berettigelsen til dette vederlag er imidlertid ikke bestemmelser i ophavsretsloven, men derimod at de involverede parter har forhandlet sig frem til en fordeling af kabelvederlaget, der tilgodeser alle rettighedshavere.

Det er Kulturministeriets vurdering, at der, ikke mindst med henvisning til ophavsretslovens princip om ensartet behandling af producenter og udøvende kunstnere, skal være særlige grunde til at udøve lovgivningsmæssig forskelsbehandling mellem de udøvende kunstnere og producenterne.

Kulturministeriet finder det på den baggrund hensigtsmæssigt at ophæve bestemmelserne i §§ 66, stk. 3 og 67, stk. 3, med henblik at fremstillere af lyd- og billedoptagelser får en eneret til viderespredning over kabelanlæg m.v. Samtidig foreslås det i §§ 66, stk. 2, og 67, stk. 2, at indsætte en henvisning til § 35, således at der mellem producenterne og brugerne fremover kan indgås aftaler om videreudsendelse over kabelanlæg m.v. på aftalelicensvilkår.

Forslaget indebærer, at fremstillere af lyd- og billedoptagelser umiddelbart bliver berettiget til at få del i de vederlag, der hidrører fra aftaler om kabelviderespredning m.v., der er indgået i henhold til ophavsretslovens § 35. De nævnte rettighedsgrupper har også tidligere fået del i disse kabelviderespredningsvederlag; for lydproducenternes vedkommende i kraft af aftaler med de udøvende kunstnere, for billedproducenternes vedkommende i kraft af, at de erhverver rettigheder til filmværket fra både ophavsmændene og de udøvende kunstnere. Det er ikke hensigten, at lovændringen skal indebære yderligere betaling til rettighedshaverne eller i øvrigt en ændret fordeling af vederlag mellem de forskellige rettighedshavergrupper.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 23 og 24.

7. Kopispærringer og eksemplarfremstilling af pligtafleverede værker

7.1. Gældende ret

Det følger af ophavsretslovens § 16, stk. 5, at ophavsretten ikke er til hinder for fremstilling af eksemplarer i overensstemmelse med bestemmelserne i pligtafleveringsloven.

Bestemmelsen, der blev indført i ophavsretsloven i 2004 i forbindelse med vedtagelsen af en ny pligtafleveringslov, indebærer, at pligtafleveringsinstitutionerne kan fremstille eksemplarer med henblik på indsamling og bevaring af fx litterære værker, cd'er og andre fonogrammer, internethjemmesider, film og radio- og tv-udsendelser. Det er tilladt for institutionerne at fremstille flere eksemplarer (dubletter) og at fremstille eksemplarer i andre og nye formater i det omfang, hensynet til pligtaflevering tilsiger dette. Kun kopiering, der er nødvendig som led i indsamling og bevaring, kan finde sted med hjemmel i bestemmelsen.

Ophavsretsloven indeholder i § 75 c, stk. 1, en bestemmelse, hvorefter det ikke er tilladt uden rettighedshaverens samtykke at omgå effektive tekniske foranstaltninger (kopispæringer) uden samtykke fra rettighedshaveren. Bestemmelsen indebærer, at det ikke er tilladt at fjerne en kopispærring med henblik på at fremstille en kopi af et værk. Det er alene tilladt at fjerne en kopispærring, såfremt dette er nødvendigt for at kunne udnytte værket – fx for at kunne lytte til musikken, se filmen m.v.

Bestemmelsen er en gennemførelse af artikel 6, stk. 1, i infosoc-direktivet, hvorefter medlemslandene er forpligtede til at indføre en passende retlig beskyttelse mod omgåelse af enhver form for effektive tekniske foranstaltninger, som den pågældende foretager, selv om han ved eller burde vide, at dette er formålet.

7.2. Baggrund

Kulturministeriets er blevet mødt med et spørgsmål om, hvorvidt reglerne i ophavsretslovens § 75 c om kopispæringer indebærer, at pligtafleveringsinstitutionerne ikke kan fremstille eksemplarer i overensstemmelse med reglerne i pligtafleveringsloven, såfremt de værker, der danner grundlag for eksemplar fremstillingen, er belagt med en kopispærring.

Bestemmelsen i ophavsretslovens § 75 c, stk. 1, indebærer i så fald en begrænsning af adgangen til fremstilling af værker i medfør af pligtafleveringsloven, hvilket ikke harmonerer med § 16, stk. 5, hvorefter ophavsretten ikke skal være til hinder for eksemplar fremstilling efter pligtafleveringsloven.

7.3. Kulturministeriets overvejelser

Det følger af artikel 9 i infoc-direktivet, at direktivet ikke berører bestemmelser vedrørende bl.a. pligtaflevering. Det har dermed ikke været formålet med direktivet, at hverken bestemmelsen i artikel 6, stk. 1, om kopispæringer, som er implementeret i ophavsretslovens § 75 c, stk. 1, eller andre af direktivets bestemmelser i øvrigt, skulle påvirke reglerne om pligtaflevering af værker.

Det har således ikke i forbindelse med direktivets implementering i 2002 været hensigten, at direktivets bestemmelser om kopispæringer skulle finde anvendelse på eksemplarfremstilling efter pligtafleveringsloven.

Kulturministeriet finder på den baggrund, at ophavsretslovens § 16, stk. 5, skal fortolkes således, at reglerne i ophavsretslovens § 75 c om kopispæringer, der i et vist omfang begrænser adgangen til eksemplarfremstilling, ikke finder anvendelse på eksemplarfremstilling på grundlag af reglerne i pligtafleveringsloven.

På den baggrund findes det ikke nødvendigt at foreslå en præcisering af reglerne på dette område.

8. Tilgængeliggørelse af pligtafleveret materiale

8.1. Gældende ret

Ved en ændring af ophavsretsloven i 2004 (lov nr. 1440 af 22. december 2004) blev der indført nye bestemmelser i ophavsretslovens §§ 16 og 16 a om eksemplarfremstilling og tilgængeliggørelse af ophavsretligt beskyttet materiale på arkiver, biblioteker og museer (ABM-institutioner). Bestemmelserne trådte i kraft den 1. juli 2005 og skal ses i sammenhæng med den ny pligtafleveringslov fra 2004, der trådte i kraft samtidig.

Det følger af § 16, stk. 5, at ophavsretten ikke er til hinder for eksemplarfremstilling af eksemplarer af værker i overensstemmelse med pligtafleveringsloven. I henhold til lovmotiverne omfatter bestemmelsen alle værker, herunder værker der er frembragt før den 1. juli 2005, og som allerede findes i ABM-institutionernes samlinger. Det er med andre ord ikke tidspunktet for kopieringen eller afleveringen, der er afgørende.

Efter § 16 a, stk. 1, er der en almindelig adgang til brug på stedet på ABM-institutionerne, når det gælder offentliggjorte værker. Det kan fx være musik, film, internetmateriale og radio- og tv-udsendelser. Brugen er begrænset til personligt gennemsyn og studium inden for den pågældende institution og kan ske ved hjælp af computere, infostandere, skærmterminaler, videomaskiner m.v.

§ 16 a, stk. 2, indebærer en indskrænkning i anvendelsen af stk. 1, idet pligtafleveret materiale alene må gøres tilgængeligt på de tre pligtafleveringsinstitutioner: Det Kongelige Bibliotek, Statsbiblioteket og Det Danske Filminstitut. Der eksisterer således ikke en almindelig adgang til at konsultere pligtafleveret materiale på landets folkebiblioteker.

Pligtafleveringsinstitutionerne må kun opstille et begrænset antal skærmterminaler, computere og lignende, som brugerne kan anvende til at konsultere pligtafleveret materiale. Institutionerne må ikke tage kopi af pligtafleveret materiale med henblik på, at andre biblioteker kan stille det pågældende materiale til rådighed med hjemmel i § 16 a, stk. 1.

§ 16 a, stk. 3, er en særlig bestemmelse om brug af pligtafleverede radio- og tv-udsendelser, film og internetmateriale (websites) til forskningsformål. Pligtafleveringsinstitutionerne har adgang til at udlåne eller sende pr. e-mail eller lignende sådanne pligtafleverede eksemplarer af værker til forskningsformål. Det er en betingelse, at værkerne ikke kan erhverves i almindelig handel, herunder ved køb over internettet. Desuden må der ikke være tale om, at de tilsendte kopier blot erstatter indkøb af fx film, elektroniske bøger eller online-licenser på tidsskrifter.

Der skal foreligge en dokumenteret forskningsmæssig interesse, hvilket indbefatter forskere fra universiteter og andre højere læreanstalter (herunder ph.d-studerende). Overføringen online skal ske via sikre netværksforbindelser, og det modtagne materiale må ikke videresendes pr. e-mail til andre personer.

8.2. Baggrund

Der har været rejst tvivl om, hvorvidt adgangen til at stille pligtafleveret materiale til rådighed efter § 16 a, stk. 2 og 3, omfatter materiale, der ikke tidligere var omfattet af pligtafleveringsloven, fx radio- og tv-udsendelser, film og internetmateriale. I de pågældende bestemmelser henvises til eksemplarer af værker m.v., der er fremstillet eller afleveret i medfør af pligtafleveringsloven, hvilket kunne lede til den

antagelse, at det alene er materiale, der er afleveret efter pligtafleveringslovens ikrafttræden, som kan gøres tilgængeligt i overensstemmelse med ophavsretslovens § 16 a, stk. 2 og 3.

8.3. Kulturministeriets overvejelser

Det er anført i motiverne til ophavsretslovens § 16, at bestemmelsen omfatter alle værker, herunder værker der er frembragt før ændringen af § 16 trådte i kraft den 1. juli 2005, og som findes i ABM-institutionernes samlinger. Det betyder, at materiale, der på det tidspunkt befandt sig i ABM-institutionernes samlinger, omfattes af § 16. Kopiering til pligtafleveringsformål i medfør af § 16, stk. 5, kan således også finde sted på grundlag af materiale, som er blevet afleveret til pligtafleveringsinstitutionerne før lovændringen i 2004.

Bestemmelserne i § 16 a om tilgængeliggørelse af materiale i ABM-institutionernes samlinger er nært knyttet til § 16 om eksemplarfremsstilling. § 16 a skal læses i sammenhæng med § 16 om eksemplarfremsstilling til bl.a. pligtafleveringsformål. De ovenfor nævnte lovbemærkninger, hvorefter eksemplarfremsstilling til pligtafleveringsformål også omfatter værker, der er frembragt før pligtafleveringslovens ikrafttræden, har en mere generel karakter, som efter ministeriets opfattelse betyder, at også materiale, der er indgået til pligtafleveringsinstitutionerne før pligtafleveringslovens ikrafttræden, omfattes af de særlige tilgængeliggørelsesregler i § 16 a, stk. 2 og 3.

Ved lovændringen i 2004 var det lovgivers hensigt, at reglerne om pligtaflevering m.v., herunder reglerne om tilgængeliggørelse af pligtafleverede materialer, skulle gælde uanset tidspunktet for materialets frembringelse. Det afgørende er karakteren af materialerne, og der må derfor efter ministeriets opfattelse lægges vægt på, om materialerne falder inden for pligtafleveringslovens anvendelsesområde.

På den baggrund finder Kulturministeriet det ikke nødvendigt at stille forslag om præcisering af bestemmelserne i ophavsretslovens §§ 16 og 16 a.

9. Udsendelsesbegrebet

9.1. Gældende ret

Ophavsretslovens udsendelsesbegreb omfatter enhver radio- eller fjernsynsprogramvirksomhed, der foregår trådløst eller via tråd, uanset den anvendte sendeteknik. Udsendelsesbegrebet omfatter derimod ikke on demand-tjenester på bl.a. internettet, som brugerne kan benytte på individuelt valgte steder og tidspunkter. Dette gælder også, selv om tjenesten drejer sig om at stille radio- og fjernsynsprogrammer til rådighed. Det er imidlertid efter loven uklart, om andre former for internetaktiviteter, fx webcasting og simulcasting, hvor brugerne ikke selv kan bestemme tid og sted, helt eller delvis omfattes af udsendelsesbegrebet.

9.2. Baggrund

Den teknologiske udvikling, hvormed der sker en sammensmeltning af tidligere opdelte former for indhold, net, terminaler og markeder, har medført usikkerhed om indholdet af det ophavsretlige udsendelsesbegreb. Når fx radio- og fjernsynsindhold transmitteres over internettet, til mobiltelefoner, og radio- og fjernsynsforetagender, internetvirksomheder og teleoperatører sammen kombinerer nye forretningsmodeller og produkttyper, bliver det i visse tilfælde uklart, hvorledes den ophavsretlige udnyttelsehandling skal rubriceres. Udviklingen har desuden rejst spørgsmålet, om det er rimeligt at behandle de konvergerende former for transmission ophavsretligt forskelligt.

Kulturministeriet ønsker principielt at formulere loven teknologineutralt, således at lovens ordlyd hele tiden er i trit med udviklingen og svarer til det teknologiske stade.

9.3. Kulturministeriets overvejelser

Konvergenen har fået Kulturministeriet til at overveje at erstatte udsendelsesbegrebet i ophavsretsloven med et teknologineutralt begreb. Overvejelserne beroer på hensynet til en forenkling af loven. Den gældende ophavsretslov indeholder en række forskellige betegnelser for radio- og fjernsynsprogramvirksomhed, fx udsendelse, fremførelse og gengivelse i radio og fjernsyn. Kulturministeriet finder, at det ville være hensigtsmæssigt at teknologineutralisere og synkronisere betegnelserne for derigennem at forenkle loven og gøre den lettere forståelig og mere anvendelig i praksis.

Som et led i overvejelserne har Kulturministeriet identificeret de bestemmelser i ophavsretsloven, der omhandler radio- og fjernsynsprogramvirksomhed, men som af hensyn til Danmarks internationale forpligtelser efter direktiver, traktater og konventioner ikke lader sig teknologineutralisere. Som ét

eksempel på en sådan bestemmelse kan nævnes aftalelicensen i § 35, hvorefter værker, som udsendes trådløst i radio eller fjernsyn, samtidigt og uændret må videreudsendes over kabelanlæg og ved hjælp af radioanlæg. Formuleringen stammer fra satellit- og kabeldirektivet og kan således ikke frit ændres i den danske ophavsretslov.

Gennemgangen har vist, at listen over bestemmelser, der ikke lader sig teknologineutralisere pga. Danmarks internationale forpligtelser, er temmelig lang. I forbindelse med en teknologineutralisering af lovens bestemmelser om radio- og fjernsynsprogramvirksomhed vil disse bestemmelser skulle stå tilbage med deres oprindelige ordlyd og fortolkes i overensstemmelse med deres internationale forlæg. Dermed opnås hverken en teknologineutralisering eller en forenkling af ophavsretsloven.

Kulturministeriet har herefter måttet konstatere, at den internationale regulering af ophavsretten endnu afventer en harmonisering indenfor EU, før der kan ske en teknologineutralisering af udsendelsesbegrebet i den danske ophavsretslov. EU-Kommissionen har i november 2006 fået udarbejdet en rapport med titlen ”The recasting of Copyright & Related Rights for the Knowledge Economy”. I rapporten peges der på behovet for en sådan harmonisering.

På den baggrund foreslås ingen teknologineutralisering af udsendelsesbegrebet i ophavsretsloven på nuværende tidspunkt. Dog foreslås enkelte andre ændringer af hensyn til lovens teknologineutralitet. Det drejer sig om forslag til ændring af dels § 23, stk. 4, om kunstværksgengivelse af underordnet betydning, dels den såkaldte reportageregel i § 25.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 8 og 10.

10. Lovforslagets økonomiske og administrative konsekvenser m.v.

Lovforslaget vil have positive økonomiske konsekvenser for brugerne af ophavsretligt beskyttede værker, idet området for fri udnyttelse af kunstværker og værker, der indgår i dagsbegivenheder udvides.

Lovforslaget vil have positive administrative konsekvenser for såvel det offentlige som erhvervslivet, idet området for aftalelicens udvides, hvilket gør det lettere i praksis at indgå aftaler om udnyttelse af ophavsretligt beskyttede værker. Adgangen til at få behandlet tvister om vederlag og vilkår for udnyttelse af værker gøres desuden lettere, idet Ophavsretslicensnævnet får øget kompetence, ligesom

anvendelsesområdet for mæglingsinstituttet udvides. Hermed kan man i højere grad undgå at gå til de almindelige domstole, hvilket ofte er en tidskrævende og dyr proces og i stedet få behandlet tvisterne ved et hurtigt, sagkyndigt og billigere organ.

Lovforslaget har ingen miljømæssige konsekvenser.

11. Forholdet til EU-retten

Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter.

12. Høring

13. Samlet vurdering af konsekvenser af lovforslaget

	Positive konsekvenser	Negative konsekvenser
Økonomiske konsekvenser for stat, regioner og kommuner	Udvidet adgang til fri udnyttelse af kunstværker og til gengivelse af værker, der indgår i dagsbegivenheder.	Ingen
Administrative konsekvenser for stat, regioner og kommuner	Lettere adgang til aftaleindgåelse om udnyttelse af ophavsrettigheder	Ingen
Økonomiske konsekvenser for erhvervslivet	Udvidet adgang til fri udnyttelse af kunstværker og til gengivelse af værker, der indgår i dagsbegivenheder.	
Administrative konsekvenser for erhvervslivet	Lettere adgang til aftaleindgåelse om udnyttelse af ophavsrettigheder	Ingen
Miljømæssige konsekvenser	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for borgerne	Lettere adgang til aftaleindgåelse om udnyttelse af ophavsrettigheder	Ingen
Forholdet til EU-retten	Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter	

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1 (§ 13, stk. 5)

Den foreslåede bestemmelse i § 13, stk. 5, er ny. Forslaget indebærer en ændring af aftalelicensbestemmelsen i den gældende lovs § 13 om kopiering til brug i undervisningsvirksomhed.

Formålet med ændringen er at skabe mulighed for, at uenighed om vilkårene for aftaler om kopiering inden for undervisningsvirksomhed kan indbringes for Ophavsretslicensnævnet, jf. ophavsretslovens § 47.

Efter den gældende lovs § 13, stk. 1, kan der fremstilles eksemplarer af udgivne værker samt foretages optagelse af værker, der udsendes i radio og fjernsyn, hvis betingelserne for aftalelicens er opfyldt, jf. § 50. Aftalelicens indebærer, at en bruger, som har indgået aftale om en nærmere defineret brug af en bestemt art af værker med en organisation, der omfatter en væsentlig del af ophavsmændene til denne art af værker, efter loven får ret til at udnytte andre værker af samme art og på samme måde, selv om ophavsmændene til disse værker ikke repræsenteres af organisationen. Aftalen udstrækkes således til også at omfatte ikke-repræsenterede ophavsmænd, herunder udenlandske.

Den aftalesluttende rettighedshaverorganisation skal godkendes af Kulturministeriet, jf. den gældende lovs § 50, stk. 3. Copydan Tekst & Node er godkendt af Kulturministeriet til at indgå aftaler på dette område.

Som anført i de almindelige bemærkninger pkt. 5.3 vil det efter Kulturministeriets opfattelse kunne fremme indgåelse af aftaler i henhold til de specifikke aftalelicenser i lovens kapitel 2, hvis der gives adgang til at vederlagsspørgsmål og andre vilkår vil kunne afgøres af et uafhængigt nævn, Ophavsretslicensnævnet.

Den foreslåede bestemmelse indebærer, at hver af parterne kan anmode Ophavsretslicensnævnet om at fastsætte vilkårene, herunder vederlagets størrelse, for en aftale om kopiering inden for

undervisningsvirksomhed. De klageberettigede er henholdsvis en bruger efter aftalelicensbestemmelsen, fx en undervisningsinstitution, og den godkendte forvaltningsorganisation, p.t. Copydan Tekst & Node.

Nævnets afgørelse er en endelig administrativ afgørelse, som ikke kan indbringes for anden administrativ myndighed. Ophavsretslicensnævnets afgørelser kan dog indbringes for domstolene.

Til nr. 2 (§ 14, stk. 2)

Den foreslåede bestemmelse i § 14, stk. 2, er ny. Forslaget indebærer en ændring af aftalelicensbestemmelsen i den gældende lovs § 14 om fotokopiering til intern brug i erhvervsvirksomheder, institutioner m.v.

Formålet med ændringen er at skabe mulighed for, at uenighed om vilkårene for aftaler om fotokopiering inden for erhvervsvirksomhed m.v. kan indbringes for Ophavsretslicensnævnet, jf. ophavsretslovens § 47.

Efter den gældende lovs § 14 kan offentlige eller private institutioner, organisationer og erhvervsvirksomheder ved fotokopiering eller lignende fremstille eller lade fremstille eksemplarer af bl.a. fagmæssige artikler i aviser, tidsskrifter og samleværker samt af korte afsnit af andre udgivne værker, hvis betingelserne for aftalelicens er opfyldt, jf. § 50. Aftalelicens indebærer, at en bruger, som har indgået aftale om en nærmere defineret brug af en bestemt art af værker med en organisation, der omfatter en væsentlig del af ophavsmændene til denne art af værker, efter loven får ret til at udnytte andre værker af samme art og på samme måde, selv om ophavsmændene til disse værker ikke repræsenteres af organisationen. Aftalen udstrækkes således til også at omfatte ikke-repræsenterede ophavsmænd, herunder udenlandske.

Den aftalesluttende rettighedshaverorganisation skal godkendes af Kulturministeriet, jf. den gældende lovs § 50, stk. 3. Copydan Tekst & Node er godkendt af Kulturministeriet til at indgå aftaler på dette område.

Som anført i de almindelige bemærkninger vil det efter Kulturministeriets opfattelse kunne fremme indgåelse af aftaler i henhold til de specifikke aftalelicenser i lovens kapitel 2, hvis der gives adgang til at vederlagsspørgsmål og andre vilkår vil kunne afgøres af et uafhængigt nævn, Ophavsretslicensnævnet.

Den foreslåede bestemmelse indebærer, at hver af parterne kan anmode Ophavsretslicensnævnet om at fastsætte vilkårene, herunder vederlagets størrelse, for en aftale om kopiering inden for erhvervsvirksomhed m.v. De klageberettigede er henholdsvis en bruger efter aftalelicensbestemmelsen, fx en erhvervsvirksomhed eller en offentlig myndighed, og den godkendte forvaltningsorganisation, p.t. Copydan Tekst & Node.

Nævnets afgørelse er en endelig administrativ afgørelse, som ikke kan indbringes for anden administrativ myndighed. Ophavsretslicensnævnets afgørelser kan dog indbringes for domstolene.

Til nr. 3 (§ 16 b, stk. 2)

Den foreslåede bestemmelse i § 16 b, stk. 2, er ny. Forslaget indebærer en ændring af aftalelicensbestemmelsen i den gældende lovs § 16 b om bibliotekers onlinedistribution af tekster.

Formålet med ændringen er at skabe mulighed for, at uenighed om vilkårene for aftaler om digital kopiering og forsendelse af tekster fra offentlige biblioteker til diverse slutbrugere kan indbringes for Ophavsretslicensnævnet, jf. ophavsretslovens § 47.

Efter den gældende lovs § 16 b kan offentlige biblioteker efter bestilling foretage digital formidling af avisartikler, uddrag fra bøger, tidsskriftsartikler m.v. til andre biblioteker eller direkte til en slutbruger, hvis betingelserne for aftalelicens er opfyldt, jf. § 50. Aftalelicens indebærer, at en bruger, som har indgået aftale om en nærmere defineret brug af en bestemt art af værker med en organisation, der omfatter en væsentlig del af ophavsmændene til denne art af værker, efter loven får ret til at udnytte andre værker af samme art og på samme måde, selv om ophavsmændene til disse værker ikke repræsenteres af organisationen. Aftalen udstrækkes således til også at omfatte ikke-repræsenterede ophavsmænd, herunder udenlandske.

Den aftalesluttende rettighedshaverorganisation skal godkendes af Kulturministeriet, jf. den gældende lovs § 50, stk. 3. Copydan Tekst & Node er godkendt af Kulturministeriet til at indgå aftaler på dette område.

Som anført i de almindelige bemærkninger vil det efter Kulturministeriets opfattelse kunne fremme indgåelse af aftaler i henhold til de specifikke aftalelicenser i lovens kapitel 2, hvis der gives adgang til at vederlagsspørgsmål og andre vilkår vil kunne afgøres af et uafhængigt nævn, Ophavsretslicensnævnet.

Den foreslåede bestemmelse indebærer, at hver af parterne kan anmode Ophavsretslicensnævnet om at fastsætte vilkårene, herunder vederlagets størrelse, for en aftale om kopiering inden for erhvervsvirksomhed m.v. De klageberettigede er henholdsvis en bruger efter aftalelicensbestemmelsen, fx et bibliotek, og den godkendte forvaltningsorganisation, p.t. Copydan Tekst & Node.

Nævnets afgørelse er en endelig administrativ afgørelse, som ikke kan indbringes for anden administrativ myndighed. Ophavsretslicensnævnets afgørelser kan dog indbringes for domstolene.

Til nr. 4 (§ 17, stk. 3)

Forslaget er af teknisk karakter.

Bestemmelsen i den gældende lovs § 17, stk. 3, er en tvangslicens for fremstilling af lydbøger til syns- og læsehændicappede. Bestemmelsen giver adgang til at fremstille lydbøger til brug for syns- og læsehændicappede mod at betale vederlag til ophavsmændene. Det følger af henvisningen i den gældende lovs § 47, stk. 1, til § 17, stk. 3, at Ophavsretslicensnævnet efter begæring kan fastsætte vederlagets størrelse.

Forslaget indebærer, at det kommer til at fremgå direkte af lovens tvangslicensbestemmelser, hvornår Ophavsretslicensnævnet har kompetence til at fastsætte vederlagets størrelse. I forslaget til § 47, stk. 2, er der en henvisning til de bestemmelser, hvor nævnet har kompetence. Formålet er at øge læsbarheden af loven, og forslaget indebærer således ikke nogen indholdsmæssig ændring af gældende ret.

Til nr. 5 (§ 17, stk. 4)

Forslaget indebærer en ophævelse af aftalelicensen i § 17, stk. 4.

Efter den gældende lovs § 17, stk. 4, kan statslige eller kommunale institutioner og andre sociale eller almennyttige institutioner foretage optagelse af værker, der udsendes i radio og fjernsyn til brug for syns- og hørehandicappede, såfremt betingelserne for aftalelicens er opfyldt, jf. § 50.

Bestemmelsen ses ikke brugt i praksis og synes dermed at have mistet sin betydning, hvorfor den foreslås ophævet.

Aftaler med aftalelicensvirkning vil dog fortsat kunne indgås på dette område i overensstemmelse med forslaget til § 50, stk. 2 (lovforslagets § 1, nr. 17), om en generel aftalelicens.

Til nr. 6 (§ 18, stk. 1)

Forslaget er af teknisk karakter.

Bestemmelsen i den gældende lovs § 18, stk. 1, er en tvangslicens for fremstilling af antologier til brug i undervisningsvirksomhed. Bestemmelsen giver adgang til at fremstille undervisningsantologier mod at betale vederlag til ophavsmændene. Det følger af henvisningen i den gældende lovs § 47, stk. 1, til § 18, stk. 1, at Ophavsretslicensnævnet efter begæring kan fastsætte vederlagets størrelse.

Forslaget indebærer, at det kommer til at fremgå direkte af de enkelte tvangslicensbestemmelser i lovens kapitel 2, hvornår Ophavsretslicensnævnet har kompetence til at fastsætte vederlagets størrelse. I forslaget til § 47 er der en samlet opregning af de bestemmelser, hvor nævnet har kompetence. Formålet er at øge læsbarheden af loven, og forslaget indebærer således ikke en realitetsændring af gældende ret.

Til nr. 7 (§ 23, stk. 2)

Forslaget er af redaktionel karakter.

Aftalelicensen i den gældende lovs § 23, stk. 2, om gengivelse af kunstværker i alment oplysende fremstillinger m.v. foreslås udskilt i en ny selvstændig bestemmelse i § 24 a, jf. lovforslagets § 1, nr. 9.

På den baggrund foreslås § 23, stk. 2, ophævet.

Til nr. 8 (§ 23, stk. 4, der bliver stk. 3)

Forslaget indebærer en ændring af den gældende lovs § 23, stk. 4, om kunstværksgengivelse af underordnet betydning.

I forbindelse med Kulturministeriets overvejelser om et teknologineutralt udsendelsesbegreb, se afsnit x i de almindelige bemærkninger, har ministeriet fundet det hensigtsmæssigt at modernisere undtagelsen om kunstværksgengivelse af underordnet betydning i aviser, tidsskrifter, film og fjernsyn. Det mest teknologineutrale alternativ er helt at undlade at nævne specifikke medier, hvori gengivelse må ske. Derfor foreslås det at ændre bestemmelsens ordlyd, således at fjernsyn, aviser, tidsskrifter og film udgår.

Hermed udvides undtagelsen, således at gengivelse efter bestemmelsen må ske i et hvilket som helst medie. Det indebærer, at bestemmelsen kommer til at omfatte kunstværksgengivelse ikke bare i aviser, tidsskrifter, film og fjernsyn, men også på internethjemmesider og via andre medier.

Til nr. 9 (§ 24 a)

Forslaget indebærer en ændring af aftalelicensbestemmelsen i den gældende lovs § 23, stk. 2, om gengivelse af kunstværker i alment oplysende fremstillinger. Forslaget er fortrinsvis af redaktionel karakter.

Anvendelsesområdet for aftalelicensen svarer indholdsmæssigt til den gældende lovs § 23, stk. 2. Aftalelicensen omfatter dels gengivelse af kunstværker i alment oplysende fremstillinger, såsom leksika, almindelige kunstbøger, undervisningsmateriale og lignende, dels gengivelse af kunstværker i kritiske og videnskabelige fremstillinger i erhvervsøjemed. Aftalelicensen indebærer, at brugere af kunstværker, fx forlag og museer, der har indgået aftale med en godkendt repræsentativ organisation, der omfatter en væsentlig del af ophavsmænd til kunstværker, der anvendes i Danmark, har ret til udnytte værker af samme art, selv om ophavsmændene til disse værker ikke repræsenteres af organisationen.

Aftalelicensen omfatter gengivelse både i analog og digital form, herunder på internettet.

Efter bestemmelsens 2. pkt. kan den enkelte ophavsmand nedlægge personligt individuelt forbud mod gengivelse af hans eller hendes værk over for enten den aftalesluttende organisation eller de brugere, der har indgået aftale med organisationen.

Aftalelicensen har kun betydning i de tilfælde, hvor der ikke kan ske fri brug efter undtagelsesbestemmelser i ophavsretslovens kapitel 2, bl.a. §§ 23 og 24.

Den aftalesluttende rettighedshaverorganisation skal godkendes af Kulturministeriet, jf. den gældende lovs § 50, stk. 3, og forslaget til § 50, stk. 4 (lovforslagets § 1, nr. 17). Copydan Billedkunst er godkendt af Kulturministeriet til at indgå aftaler på dette område.

Som noget nyt stilles der forslag om, at hver af parterne i henhold til en aftale i henhold til § 24 a kan anmode Ophavsretslicensnævnet om at fastsætte vilkårene, herunder vederlagets størrelse, for en aftale om gengivelse af kunstværker i alment oplysende fremstillinger, herunder på internettet. De klageberettigede er henholdsvis en bruger efter aftalelicensbestemmelsen, fx et forlag eller et museum, og den godkendte forvaltningsorganisation, p.t. Copydan Billedkunst.

Som anført i de almindelige bemærkninger pkt. 5.3 vil det efter Kulturministeriets opfattelse kunne fremme indgåelse af aftaler i henhold til de specifikke aftalelicenser i lovens kapitel 2, hvis der gives adgang til at vederlagsspørgsmål og andre vilkår vil kunne afgøres af et uafhængigt nævn, Ophavsretslicensnævnet.

Nævnets afgørelse er en endelig administrativ afgørelse, som ikke kan indbringes for anden administrativ myndighed. Ophavsretslicensnævnets afgørelser kan dog indbringes for domstolene.

Til nr. 10 (§ 25)

Forslaget indebærer en ændring af § 25 – den såkaldte reportageregel – i den gældende ophavsretslov.

I forbindelse med Kulturministeriets overvejelser om et teknologineutralt udsendelsesbegreb, se afsnit x i de almindelige bemærkninger, har ministeriet fundet det hensigtsmæssigt at modernisere undtagelsen om værks gengivelse som led i reportage af dagsbegivenheder i film, radio eller fjernsyn. Det mest

teknologineutrale alternativ er helt at undlade at nævne specifikke medier, hvori gengivelse må ske. Derfor foreslås det at ændre bestemmelsens ordlyd, således at film, radio eller fjernsyn udgår.

Hermed udvides reportagereglen, således at gengivelse efter reglen må ske i et hvilket som helst medie. Det indebærer, at bestemmelsen kommer til at omfatte kunstværksgengivelse ikke bare i aviser, tidsskrifter, film og fjernsyn, men også på internethjemmesider og via andre medier.

Til nr. 11 (§ 30)

Forslaget indebærer en ændring af aftalelicensen i den gældende lovs § 30 om DR's, TV 2's og de regionale TV 2-virksomheders adgang til at udsende udgivne værker i radio og tv.

Efter bestemmelsen i § 30, stk. 1, kan de nævnte radio- og tv-foretagender udsende udgivne værker i radio og tv, hvis betingelserne for aftalelicens er opfyldt, jf. § 50. Aftalelicens indebærer, at en bruger, som har indgået aftale om en nærmere defineret brug af en bestemt art af værker med en organisation, der omfatter en væsentlig del af ophavsmændene til denne art af værker, efter loven får ret til at udnytte andre værker af samme art og på samme måde, selv om ophavsmændene til disse værker ikke repræsenteres af organisationen. Aftalen udstrækkes således til også at omfatte ikke-repræsenterede ophavsmænd, herunder udenlandske. Aftalelicensen i § 30 har i praksis primært betydning for brug af musikværker og litterære værker i radio og tv.

Den gældende bestemmelse i § 30, stk. 3, hvorefter kulturministeren kan bestemme, at § 30, stk. 1 og 2, skal udvides til at omfatte andre radio- og tv-stationer, foreslås ophævet. Bemyndigelsesbestemmelsen har aldrig været udnyttet, og der synes ikke at være behov for at opretholde bestemmelsen. Aftaler med aftalelicensvirkning vil dog fortsat kunne indgås på dette område i overensstemmelse med forslaget til § 50, stk. 2 (lovforslagets § 1, nr. 17), om en generel aftalelicens.

Bestemmelsen i den gældende lovs § 30, stk. 4, foreslås ligeledes ophævet. Efter bestemmelsen finder aftalelicensen tilsvarende anvendelse på kunstværker, når ophavsmanden har overdraget et eller flere eksemplarer til andre. Bestemmelsen synes imidlertid at have mistet sin selvstændige betydning, eftersom

aftaler om udsendelse af offentliggjorte kunstværker kan indgås med Copydan Billedkunst på aftalelicensvilkår efter den mere generelle bestemmelse i forslaget til § 24 a, jf. lovforslagets § 1, nr. 9.

Forslaget til § 30, stk. 4, er nyt. Forslaget indebærer, at hver af parterne i tilfælde af uenighed om vilkårene for indgåelse af aftale i henhold til § 30 kan anmode Ophavsretslicensnævnet om at fastsætte vilkårene, herunder vederlagets størrelse. De klageberettigede er henholdsvis DR, TV 2/Danmark A/S og de regionale TV 2-virksomheder samt de rettighedshaverorganisationer, der er godkendt til at indgå aftaler på dette område, jf. § 50.

Som anført i de almindelige bemærkninger vil det efter Kulturministeriets opfattelse kunne fremme indgåelse af aftaler i henhold til de specifikke aftalelicenser i lovens kapitel 2, hvis der gives adgang til, at vederlagsspørgsmål og andre vilkår vil kunne afgøres af et uafhængigt nævn, Ophavsretslicensnævnet.

Nævnets afgørelse er en endelig administrativ afgørelse, som ikke kan indbringes for anden administrativ myndighed. Ophavsretslicensnævnets afgørelser kan dog indbringes for domstolene.

Bestemmelsen i den gældende lovs § 30, stk. 5, foreslås videreført i uændret form. Bestemmelsen indebærer, at aftalelicensen som udgangspunkt ikke finder anvendelse på kollektive aftaler om brug af værker i satellit-tv og -radio.

Til nr. 12 (§ 30 a, stk. 1)

Forslaget indebærer en ændring af datoen i § 30 a, stk. 1.

Efter § 30 a kan DR og TV 2 genudsende og stille visse materialer til rådighed on demand ifølge en aftalelicens. Aftalelicensen omfatter også den kopiering, som er nødvendig for disse former for formidling.

Aftalelicensen i § 30 a blev i 2002 gennemført med henblik på public service-stationernes programarkiver. Aftalelicensen omfatter alt materiale, der indgår i stationernes egne produktioner, som har været udsendt før den 1. januar 1998. Public service-stationernes egen produktioner omfatter produktioner, som er foretaget af stationerne selv samt produktioner, som stationerne har bestilt med

henblik på udsendelse i radio eller tv. Det er i den forbindelse afgørende, at produktionerne helt eller delvist er finansieret af public service-stationer.

Ved bestemmelsens indførelse i 2002 blev skæringsdatoen 1. januar 1998 fastsat ud fra en betragtning om, at radio- og tv-stationer fra dette tidspunkt måtte kunne forventes at tage højde for genudsendelse og on demand-udnyttelse på fx internettet i de kontrakter, som blev indgået med forskellige rettighedshavere. Det har imidlertid vist sig, at der også for produktioner udsendt efter den 1. januar 1998 er behov for, at radio- og tv-stationer kan indgå aftaler med aftalelicensvirkning om fx on demand-brug på internettet. Dette har såvel DR, TV 2 og rettighedshaverne peget på.

På den baggrund foreslås det, at skæringsdatoen ændres fra 1. januar 1998 til 1. januar 2007. Det betyder, at den mellem DR og Copydan indgåede aftale og andre aftaler, der omfattes af § 30 a's anvendelsesområde, kan få virkning for de produktioner, der har været udsendt før den 1. januar 2007.

Til nr. 13 (§ 35)

Forslaget er af redaktionel karakter. Baggrunden for forslaget er, at det af hensyn til lovens brugervenlighed forekommer hensigtsmæssigt at samle alle relevante bestemmelser på et bestemt udnyttelsesområde, fx kabelviderespredning, ét sted i loven, jf. pkt. 5 i de almindelige bemærkninger.

Den foreslåede bestemmelse i § 35, stk. 4, svarer til den gældende lovs § 51, stk. 3. Bestemmelsen indebærer, at vederlagskrav for kabelviderespredning af radio- og tv-udsendelser i fællesantenneanlæg m.v. skal gøres gældende samtidigt. Kabelanlæg skal således kunne klarere alle rettigheder på samme tid.

Den foreslåede bestemmelse i § 35, stk. 5, svarer til den gældende lovs § 48, stk. 1, hvorefter Ophavsretslicensnævnet i tilfælde af uenighed mellem parterne på begæring kan give tilladelse til og fastsætte vilkår for samtidig og uændret videreudsendelse af radio- og tv-programmer over kabelanlæg eller trådløst. Ophavsretslicensnævnets afgørelse er bindende for de rettighedshaverorganisationer, der er godkendt til at indgå aftaler om kabelviderespredning m.v., mens afgørelserne alene er vejledende for radio- og tv-foretagender.

Til nr. 14 (§ 47)

Forslaget indebærer en nyaffattelse af bestemmelsen i ophavsretslovens § 47 om Ophavsretslicensnævnets virksomhed samt af den tilhørende overskrift.

Forslaget skal navnlig ses i lyset af, at det efter Kulturministeriets opfattelse vil øge lovens læsbarhed, hvis det direkte kommer til at fremgå af de enkelte bestemmelser i loven, hvornår og i hvilket omfang Ophavsretslicensnævnet har kompetence til at træffe afgørelse. Om baggrunden henvises i øvrigt til de almindelige bemærkninger pkt. 5. Den foreslåede overskrift har til formål at præcisere, at § 47 vedrører Ophavsretslicensnævnets virksomhed.

Forslaget til § 47, stk. 1, er fortrinsvis af redaktionel karakter. Det følger af bestemmelsen, at Ophavsretslicensnævnet består af en formand, som skal være højesteretsdommer og to andre medlemmer. Kulturministeren udpeger alle nævnets medlemmer. Om baggrunden for kravet om at nævnets formand skal være højesteretsdommer henvises til pkt. 5.3 i de almindelige bemærkninger.

Nævnet træffer den endelige administrative afgørelse, og nævnets afgørelser kan således alene indbringes for de almindelige domstole.

I lighed med den gældende lovs § 47, stk. 1, bemyndiges kulturministeren til at fastsætte nærmere regler for nævnets virksomhed, herunder bestemmelser om dækning af omkostningerne ved nævnets virksomhed. Denne bemyndigelse er udnyttet ved bekendtgørelse nr. 25 af 14. januar 2004. Efter vedtagelsen af denne lovændring vil bekendtgørelsen blive ændret, således at det præciseres, at nævnets formand skal være højesteretsdommer.

Den foreslåede bestemmelse i § 47, stk. 2, er en generel referencebestemmelse, der henviser til de bestemmelser i ophavsretsloven, der angiver betingelserne for nævnets kompetence. Det materielle indhold fremgår således af de enkelte lovbestemmelser.

Bemyndigelsesbestemmelsen i den gældende lovs § 47, stk. 2, hvorefter kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om opkrævning af vederlag i henhold til tvangslicensbestemmelserne i § 17, stk. 3, § 18, stk. 1, og § 68, har ikke været udnyttet. På den baggrund, og da det efter Kulturministeriets opfattelse

ikke længere forekommer nødvendigt og hensigtsmæssigt at fastsætte detaljerede regler for opkrævning af vederlag på de nævnte områder, foreslås bestemmelsen ophævet.

Bestemmelsen i den gældende lovs § 47, stk. 3, om konvertering af en tvangslicens til en eneret foreslås overflyttet til § 68, jf. lovforslagets § 1, nr. 26 og bemærkningerne hertil.

Til nr. 15 (§ 48)

Forslaget indebærer, at § 48 ophæves. Bestemmelsen i § 48, stk. 1, foreslås overført til § 35, stk. 5, jf. lovforslagets § 1, nr. 13.

Bestemmelserne i § 48, stk. 2 og 3, udgør en særlig regulering af radio- og tv-foretagenders rettigheder efter § 69 i forhold til to af lovens specifikke aftalelicensbestemmelser. Efter § 48, stk. 2 og 3, kan Ophavsretslicensnævnet således i forhold til radio- og tv-foretagenderne give brugerne tilladelse til og fastsætte de nærmere vilkår for udnyttelse i henhold til aftalelicenserne i henholdsvis § 13, stk. 1, om optagelse af radio- og tv-udsendelser til undervisningsbrug og § 17, stk. 4, om optagelse af radio- og tv-udsendelser til brug for syns- og hørehandicappede. Bestemmelserne har ikke været udnyttet i praksis og foreslås derfor ophævet.

Til nr. 16 (§ 49)

Forslaget indebærer, at der indsættes en ny overskrift til bestemmelsen i den gældende lovs § 49 om forældelse af vederlagskrav i henhold til lovens tvangslicensbestemmelser.

Forslaget er af redaktionel karakter og skal ses i lyset af forslaget om at ændre bestemmelserne i §§ 47 og 48 om Ophavsretslicensnævnets kompetence, jf. lovforslagets § 1, nr. 14 og 15.

Til nr. 17 (§ 50)

Forslaget indebærer en nyaffattelse af bestemmelsen i lovens § 50, der indeholder de almindelige betingelser for aftalelicens.

Forslaget til § 50, stk. 1, opregner de hidtil gældende specifikke aftalelicenser. § 50, stk. 2, indeholder en ny generel hjemmel til at indgå aftaler med aftalelicensvirkning på andre områder, hvor parterne kan blive enige om det. § 50, stk. 3, fastsætter virkningen af aftalelicens. Endelig stilles der i henhold til forslaget til § 50, stk. 4, krav om, at alle rettighedshaverorganisationer, der indgår aftaler med aftalelicensvirkning, skal godkendes af kulturministeren.

Til stk. 1

Forslaget til § 50, stk. 1, svarer i hovedsagen til gældende ret. I bestemmelsen opregnes de specifikke områder, hvor der i henhold til bestemmelser i ophavsretslovens kapitel 2 kan ske udnyttelse af værker på grundlag af aftalelicens. Det drejer sig om eksemplarfremsstilling inden for undervisningsvirksomhed (§ 13), fotokopiering inden for erhvervsvirksomhed m.v. (§ 14), onlineforsendelse af tekster via biblioteker (§ 16 b), gengivelse af kunstværker (§ 24 a), udsendelse i radio og fjernsyn (§ 30), genudsendelse og tilgængeliggørelse on demand af DR's og TV 2 Danmarks egne arkivproduktioner (§ 30 a) samt kabelviderespredning af radio- og tv-udsendelser (§ 35).

Aftalelicensvirkningen forudsætter, at brugeren har indgået en aftale om den pågældende værksudnyttelse med en rettighedshaverorganisation, som omfatter en væsentlig del af ophavsmænd til en bestemt art af værker, der anvendes i Danmark.

For at sikre klarhed over, hvilke organisationer der kan indgå aftaler med aftalelicensvirkning, foreslås den ministerielle godkendelsesordning videreført, jf. forslaget til § 50, stk. 4.

Til stk. 2

Forslaget til stk. 2, der er nyt, indebærer en udvidelse af den gældende aftalelicensordning. Med forslaget indføres en almindelig adgang til at indgå aftalelicensudløsende aftaler i tilfælde, hvor en bruger inden for et nærmere defineret område indgår aftale med en rettighedshaverorganisation, der er repræsentativ på det pågældende område.

I lighed med de specifikke aftalelicenser, der er opregnet i § 50, stk. 1, skal den aftalesluttende organisation omfatte en væsentlig del af ophavsmænd til en bestemt art værker, der anvendes i Danmark

inden for det i aftalen nærmere definerede udnyttelsesområde. Endvidere skal organisationen godkendes af kulturministeren, jf. § 50, stk. 4.

Aftaler i henhold til denne bestemmelse kan både indgås på nye udnyttelsesområder, der ikke allerede er undergivet aftalelicens, og som supplement til lovens specifikke aftalelicensbestemmelser.

Aftalelicens er en alternativ løsning, der kan benyttes, hvis individuelle aftaler direkte med ophavsmændene ikke er praktisk mulig. Aftalelicens har således karakter af udfyldning i tilfælde af manglende aftaler. Det gælder generelt, at aftalelicens viger for eventuelle dispositionsbegrænsende aftaler, som en bruger måtte have indgået med en eller flere ophavsmænd, fx et forlags aftaler med forfattere. Ældre dispositionsbegrænsende aftaler er imidlertid ikke til hinder for, at en aftalesluttende organisation og en bruger bliver enige om fortolkningen af ældre klausuler set i lyset af den teknologiske og samfundsmæssige udvikling.

Efter forslaget til § 50, stk. 2, 2. pkt., kan ophavsmanden nedlægge forbud mod værkets udnyttelse. Det fremgår af nogle af de specifikke aftalelicenser, at der kan nedlægges forbud. Det gælder fx bestemmelserne i § 30 om udsendelse i radio og tv og § 30 a om genanvendelse af DR's og TV 2's egne arkivproduktioner.

Forbuddet kan nedlægges både over for brugeren og den aftalesluttende organisation. Konsekvensen af forbudsnedlæggelse er, at de pågældende ophavsmands værker ikke må udnyttes i henhold til den aftalelicensudløsende aftale.

Det er en forudsætning for et forbuds bindende virkning, at ophavsmanden nedlægger forbuddet personligt og individuelt over for brugeren eller organisationen, med konkret angivelse af de værker, som skal være omfattet af forbuddet. At forbuddet skal nedlægges personligt og individuelt, betyder, at forbud ikke med retsvirkning kan nedlægges af organisationer m.v., medmindre disse af ophavsmanden er blevet bemyndiget hertil. Hvorvidt dette er tilfældet, afhænger af lovgivningens almindelige regler om fuldmagt. Generelle tilkendegivelser om, at man ikke ønsker sit værk brugt i bestemte sammenhænge, eller påtrykte klausuler i bøger m.v. med samme indhold, har ikke virkning som forbud efter forslaget til stk. 2.

Til stk. 3

De områder, hvor der kan indgås aftaler med aftalelicensvirkning, er angivet i § 50, stk. 1 og 2; virkningen af aftalelicensudløsende aftaler er fastsat i forslaget til § 50, stk. 3. Forslaget svarer med enkelte redaktionelle ændringer til den gældende lovs § 50, stk. 1, 2. pkt., og stk. 2.

Aftalelicensen indebærer, at en bruger, som har indgået aftale om en vis brug af en bestemt art af værker med en organisation, der omfatter en væsentlig del af ophavsmændene til denne art af værker, efter loven får ret til at udnytte andre værker af samme art og på samme måde, selv om ophavsmændene til disse værker ikke repræsenteres af organisationen. Det gælder også udenlandske ophavsmænd. En aftale med en repræsentativ organisation udstrækkes således til også at omfatte værker af samme art, selv om ophavsmændene til disse ikke repræsenteres af organisationen.

Det betyder fx, at en undervisningsinstitution, der indgår aftale med Copydan Tekst & Node om kopiering af litterære værker til undervisningsbrug, får mulighed for at kopiere alle litterære værker, uanset om ophavsmanden repræsenteres af Copydan Tekst & Node.

Efter forslaget til § 50, stk. 3, giver aftalelicensordningen kun brugeren ret til at benytte værker på den måde og de vilkår, der følger af den indgåede aftale. Det betyder, at en aftalelicens kun kan anvendes inden for de områder, der er fastlagt i de enkelte aftalelicensbestemmelser, jf. § 50, stk. 1, og i aftaler, der er indgået i overensstemmelse med den almene aftalelicensbestemmelse i forslaget til § 50, stk. 2. Aftaler, som rækker videre end dette, har ikke nogen virkning i forhold til udenforstående rettighedshavere, herunder udenlandske rettighedshavere. I modsætning til den gældende lovs § 50, stk. 2, indeholder forslaget til § 50, stk. 3, ikke en henvisning til de i stk. 1 angivne specifikke aftalelicenser. Baggrunden for dette er, at der i forslaget til § 50, stk. 2, er foreslået en generel hjemmel til indgåelse af aftaler med aftalelicensvirkning, hvorfor det afgørende er, om den konkrete brug finder sted i overensstemmelse med det i aftalen definerede område.

For at en aftale kan have aftalelicensvirkning, skal det udtrykkeligt fremgå af aftalen, at den har aftalelicensvirkning. Det er ikke nødvendigt, at dette udtryk anvendes direkte i den pågældende aftale, men det skal klart fremgå, at dette er intentionen.

Til stk. 4

Efter forslaget til § 50, stk. 4 stilles der krav om ministeriel godkendelse af de rettighedshaverorganisationer, der ønsker at indgå aftaler med aftalelicensvirkning. Dette svarer til gældende ret, hvor det følger af ophavsretslovens § 50, stk. 3, er det en betingelse, at de rettighedshaverorganisationer, der ønsker at indgå aftaler med aftalelicensvirkning, godkendes af Kulturministeriet.

Godkendelsen har til formål at forhindre misbrug og at sikre, at der kun godkendes én repræsentativ organisation inden for hver værksart, hvilket udtrykkeligt fremgår af den gældende lovs § 50, stk. 3. Det følger imidlertid allerede af aftalelicensens natur, at der kun kan godkendes én organisation inden for hver værksart, og det forekommer derfor overflødigt at anføre dette i lovteksten. Forslaget til § 50, stk. 4, indeholder på den baggrund ikke en udtrykkelig bestemmelse herom.

Godkendelseskravet får øget betydning i forbindelse med indførelsen af en generel aftalelicens i § 50, stk. 2, idet det er vigtigt at sikre, at der med den videre adgang til at indgå aftaler med aftalelicensvirkning kun godkendes organisationer, der er repræsentative inden for de i aftalerne definerede områder, og at der ikke forekommer overlappende aftaler. Endvidere bør det påses, at der ikke godkendes organisationer på områder, hvor det er muligt at klarere rettighederne på eneretsbasis.

Ansøgning om godkendelse af organisationer, der ønsker at indgå aftaler i henhold til den foreslåede generelle aftalelicensbestemmelse i § 50, stk. 2, vil typisk kunne finde sted i forbindelse med indgåelse af en konkret aftale om en nærmere bestemt udnyttelse.

I lighed med gældende ret følger det af forslaget til stk. 4, 2. pkt., at ministeren kan bestemme, at en godkendt organisation på nærmere angivne områder skal være en fællesorganisation, som omfatter flere organisationer, der opfylder kravene efter stk. 1 og 2. Forslaget har bl.a. til formål at sikre, at Copydans nuværende sektorer inden for fx undervisningskopiering, erhvervskopiering og kabel-tv i det væsentlige kan danne udgangspunkt for Kulturministeriets godkendelse af de organisationer, der skal kunne slutte aftaler med aftalelicensvirkning. Ligeledes kan der på nye udnyttelsesområder være et praktisk behov for at bestemme, at den aftalelicensudløsende organisation skal være en fællesorganisation bestående af flere kategorier af rettighedshavere. Dette er som hidtil af stor betydning for såvel rettighedshavere som brugere, da praktiske hensyn fortsat taler for, at samtlige rettigheder i videst muligt omfang kan klareres gennem én fællesorganisation. En godkendt fællesorganisation kan alene bestå af organisationer, ikke af enkeltstående rettighedshavere.

Til nr. 18 (§ 51)

Forslaget er hovedsagelig af teknisk karakter.

Bestemmelsen i § 51 vedrører de rettigheder, som tilkommer ikke-repræsenterede rettighedshavere i forbindelse med udnyttelse af værker i henhold til en aftale med aftalelicensvirkning.

Forslaget til stk. 1 svarer i hovedsagen til bestemmelsen i den gældende lovs § 51, stk. 1. Som konsekvens af forslaget om at indføre en generel adgang til at indgå aftaler med aftalelicensvirkning som supplement til lovens specifikke aftalelicensbestemmelser, jf. forslaget til § 50, stk. 2, indeholder forslaget til § 51, stk. 1, en generel henvisning til § 50, og ikke til de specifikke aftalelicenser i lovens kapitel 2.

Bestemmelsen indebærer, at den aftalesluttende organisations regler om den interne vederlagsfordeling skal finde tilsvarende anvendelse i forhold til ikke-repræsenterede ophavsmænd. Det betyder, at organisationen ikke må diskriminere ophavsmænd, der står uden for organisationen.

Forslaget til stk. 2 er en videreførelse af den gældende bestemmelse i ophavsretslovens § 51, stk. 2. Bestemmelsen indebærer, at ikke-repræsenterede ophavsmænd under alle omstændigheder har krav på individuelt vederlag, også fx i tilfælde hvor organisationen har fastsat regler om kollektiv anvendelse af midler, som er opkrævet kollektivt på vegne af de efter loven individuelt berettigede rettighedshavere.

Kan ophavsmanden ikke blive enig med forvaltningsorganisationen om størrelsen af de individuelle vederlag, kan spørgsmålet af hver af parterne indbringes for Ophavsretslicensnævnet, jf. § 47.

Bestemmelsen i den gældende lovs § 51, stk. 3, hvorefter vederlagskrav i forbindelse med kabelviderespredning af radio- og tv-udsendelser skal fremsættes samtidig af de godkendte rettighedshaverorganisationer over for de enkelte kabelanlæg, foreslås af systematiske grunde overflyttet til § 35, stk. 4, jf. lovforslagets § 1, nr. 13.

Den foreslåede bestemmelse i § 51, stk. 3, hvorefter § 49 om forældelse af vederlagskrav også finder anvendelse på de vederlagskrav, som ikke-repræsenterede rettighedshavere har i henhold til § 51, stk. 1 og 2, svarer til den gældende lovs § 51, stk. 4.

Til nr. 19 (§ 52)

Forslaget er af teknisk karakter.

Som konsekvens af forslagene om ophævelse af aftalelicensbestemmelsen i ophavsretslovens § 17, stk. 4, og overflytning af aftalelicensbestemmelsen i § 23, stk. 2, til en ny § 24 a, foreslås opregningen af aftalelicenser i § 52, stk. 1, ændret i overensstemmelse hermed.

Til nr. 20 (§§ 54 og 55)

Forslaget indebærer en sammenskrivning og en ændring af §§ 54 og 55 vedrørende pligten til at udnytte overdragne rettigheder.

Forslaget finder anvendelse på ikke kun ophavsmænds rettigheder, men også udøvende kunstneres og fotografers rettigheder, jf. henvisningsbestemmelserne i § 65, stk. 4 og § 70, stk. 3.

Til stk. 1

Forslaget til ny § 54, stk. 1, indebærer, at der er pligt til at udnytte enhver overdragen rettighed til et værk. Der sondres ikke imellem overdragne specificerede udnyttelsesformer og overdragne uspecificerede udnyttelsesformer, sådan som det er tilfældet i de gældende bestemmelser i §§ 54 og 55.

Såfremt der er indgået aftale mellem en ophavsmand og en rettighedserhverver om overdragelse af en eller flere rettigheder, og udnyttelse ikke har fundet sted senest 3 år efter, at ophavsmanden har opfyldt sin del af aftalen, kan ophavsmanden i medfør af § 54 opsige aftalen med 6 måneders varsel.

Ophavsmanden kan alene opsige aftalen for så vidt angår overdragne udnyttelsesformer, der ikke udnyttes af rettighedserhververen. Har en ophavsmand således overdraget retten til at udgive sit

manuskript dels som bog, dels som film, og rettighedserhververen alene udnytter retten til bogudgivelse, vil ophavsmanden kunne opsige aftalen for så vidt angår retten til filmudgivelse, når 3 år er gået fra det tidspunkt, aftalen var opfyldt fra ophavsmandens side.

Bestemmelsen er alene en beskyttelse af ophavsmændene i forbindelse med overdragelse af rettigheder til en rettighedserhverver. Såfremt aftalen mellem en ophavsmand og en rettighedserhverver giver mulighed for, at erhververen må videreoverdrage rettighederne til en ny erhverver, eller en sådan adgang til videreoverdragelse kan finde sted efter bestemmelsen i § 56, nyder den første rettighedserhverver ikke beskyttelse efter § 54. Spørgsmålet om udnyttelsespligt i forholdet mellem en rettighedserhverver, der overdrager sine rettigheder til en ny rettighedserhverver, afhænger således ene og alene af den mellem parterne indgåede overdragelsesaftale.

Bestemmelsen har alene virkning for aftaler, der indgås efter lovens ikrafttræden. Det betyder, at eksisterende aftaler, der regulerer spørgsmålet om anvendelse af de hidtidige §§ 54 og 55 fortsat er gyldige. Bestemmelsen vil dog finde anvendelse i tilfælde af forlængelse eller fornyelse af eksisterende aftaler mellem ophavsmænd og rettighedserhververe.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 30

Til stk. 2

Bestemmelsen er delvist præceptiv, idet den ikke kan fraviges, medmindre der alene er tale om en fravigelse af udnyttelsesfristen på 3 år eller af opsigelsesvarslet på 6 måneder. Det betyder, at aftaler, der indeholder en generel fravigelse af § 54, er ugyldige for så vidt angår dette aftalevilkår. Hvis et aftalevilkår om fravigelse af § 54, stk. 1, er ugyldigt, er vilkåret ikke bindende for parterne. I stedet gælder de tidsangivelser, der fremgår af § 54, stk. 1. Aftalevilkår, der alene indebærer en ændring af udnyttelsesfristen på 3 år og/eller opsigelsesvarslet på 6 måneder, er derimod som udgangspunkt gyldige. Hvis parterne ved aftale vil fravige fristen og/eller varslet i § 54, stk. 1, forudsættes det, at der konkret tages stilling til, hvilken udnyttelsesfrist og/eller hvilket opsigelsesvarsel, der i stedet skal gælde – enten for aftalen i sin helhed eller for enkelte udnyttelsesformer. Eksempelvis kan der mellem parterne være aftalt én udnyttelsesfrist for bogrettighederne og en anden udnyttelsesfrist for filmrettighederne.

Til nr. 21 (§ 65, stk.4, § 66, stk. 2, og § 70, stk. 3)

Forslaget er af teknisk karakter.

Henvisningen i § 65, stk. 4, § 66, stk. 2, og § 70, stk. 3, til § 17, stk. 4, skal ændres som konsekvens af, at § 17, stk. 4, foreslås ophævet, jf. lovforslagets § 1, nr. 5.

Til nr. 22 (§ 65, stk. 4)

Forslaget er af teknisk karakter.

Henvisningerne i § 65, stk. 4, skal ændres som konsekvens af lovforslagets ophævelse af § 48, jf. lovforslagets § 1, nr. 15.

Til nr. 23 og 24 (§ 66, stk. 2 og 3, og § 67, stk. 2 og 3)

Forslaget indebærer først og fremmest en ændring af producenternes rettigheder i forhold til kabelviderespredning m.v.

Konsekvensen af at ophæve § 66, stk. 3, og § 67, stk. 3, er, at producenterne herefter har en eneret til at tillade eller forbyde kabelviderespredning m.v. af deres rettigheder, ligesom producenterne kan betinge tilladelse til kabelviderespredning af vederlag.

Ved samtidig at indsætte en henvisning til § 35 i § 66, stk. 2, og § 67, stk. 2, omfattes producenternes rettigheder på dette område af aftalelicensbestemmelsen i ophavsretslovens § 35. Det betyder, at der herefter kan indgås aftaler på aftalelicensvilkår med lyd- og filmproducenterne om kabelviderespredning m.v. af de værker, hvortil lyd- og filmproducenterne har rettigheder.

Forslaget indebærer, at fremstillere af lyd- og billedoptagelser umiddelbart bliver berettiget til at få del i de vederlag, der hidrører fra aftaler om kabelviderespredning m.v., der er indgået i henhold til ophavsretslovens § 35. De nævnte rettighedsgrupper har også tidligere fået del i disse kabelviderespredningsvederlag; for lydproducenternes vedkommende i kraft af aftaler med de udøvende kunstnere, for billedproducenternes vedkommende i kraft af, at de erhverver rettigheder til filmværket

fra både ophavsmændene og de udøvende kunstnere. Det er ikke hensigten, at lovændringen skal indebære yderligere betaling til rettighedshaverne eller i øvrigt en ændret fordeling af vederlag mellem de forskellige rettighedshavergrupper.

Om baggrunden for forslaget henvises til pkt. 6 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget.

Forslaget er dernæst af teknisk karakter.

Henvisningerne i § 66, stk. 2 og § 67, stk. 2, skal ændres som konsekvens af lovforslagets ophævelse af § 48, jf. lovforslagets § 1, nr. 15.

Til nr. 25 (§ 68, stk. 2)

Forslaget er af teknisk karakter

Bestemmelsen i den gældende lovs § 68, stk. 1, er en tvangslicens for offentlig fremførelse af udgivne lydoptagelser (fonogrammer). Bestemmelsen giver adgang til at fremføre fonogrammer offentligt, herunder ved udsendelsen i radio og tv, mod at betale vederlag til de udøvende kunstnere og pladeproducenterne. Vederlagskravet kan kun gøres gældende gennem en godkendt fællesorganisation, Gramex. Det følger af henvisningen i den gældende lovs § 47, stk. 1, til § 68, at Ophavsretslicensnævnet efter begæring kan fastsætte vederlagets størrelse.

Forslaget til indsættelse af et nyt 3. pkt. i § 68, stk. 2, skal ses i sammenhæng med den foreslåede nyaffattelse af nævnets kompetence i § 47, jf. lovforslagets § 1, nr. 14. Forslaget indebærer, at det kommer til at fremgå direkte af lovens tvangslicensbestemmelser, hvornår og i hvilket omfang Ophavsretslicensnævnet har kompetence til at fastsætte vederlagets størrelse. I forslaget til § 47, stk. 2, er der en henvisning til de bestemmelser, hvor nævnet har kompetence. Formålet er at øge læsbarheden af loven, og forslaget indebærer således ikke en indholdsmæssig ændring af gældende ret.

Til nr. 26 (§ 68, stk. 4)

Forslaget indebærer indførelse af et nyt stk. 4 i § 68 om konvertering af tvangslicens til en eneret.

Bestemmelsen svarer indholdsmæssigt til den gældende lovs § 47, stk. 3. Bestemmelsen indebærer, at såfremt brugeren af et værk i henhold til tvangslicensbestemmelsen i § 68 ikke betaler det vederlag, der er fastsat ved parternes aftale eller ved Ophavsretslicensnævnets afgørelse, kan det ved dom fastslås, at den pågældende udnyttelse af udgivne lydoptagelser kun kan foretages med rettighedshavernes samtykke, indtil betaling sker.

Af systematiske grunde foreslås bestemmelsen overflyttet fra § 47, stk. 3, til § 68.

Til nr. 27 (§ 70, stk. 3)

Forslaget er af teknisk karakter.

Henvisningerne i § 70, stk. 3, skal ændres som konsekvens af forslaget til en ny § 24 a, jf. lovforslagets § 1, nr. 9, samt forslaget om ophævelse af § 48, jf. lovforslagets § 1, nr. 15.

Til nr. 28 (§ 71, stk. 5)

Forslaget er af teknisk karakter.

Henvisningerne i § 71, stk. 5, skal ændres som konsekvens af lovforslagets ophævelse af § 48, jf. lovforslagets § 1, nr. 15.

Til nr. 29 (§ 79)

Forslaget er af teknisk karakter.

Forslaget indebærer, at henvisningen til § 47, stk. 2, ophæves, hvilket sker som konsekvens af, at bemyndigelsesbestemmelsen i den gældende lovs § 47, stk. 2, ikke foreslås videreført, jf. lovforslagets § 1, nr. 14.

Til nr. 30 (§ 91, stk. 1)

Forslaget indebærer en nyaffattelse af § 91, stk. 1, og skal ses i sammenhæng med forslaget nr. 20 (§§ 54 og 55) om udnyttelsespligt ved overdragelse af rettigheder til værker.

Det følger af bemærkningerne til § 1, nr. 20, at forslaget til en ny § 54, hvorefter en rettighedserhverver har pligt til at udnytte de overdragne rettigheder senest inden 3 år efter det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra ophavsmandens side, kun skal finde anvendelse på aftaler, der indgås efter 1. juli 2008.

Det er et princip i ophavsretsloven, at præceptive aftaleretlige regler også finder anvendelse på aftaler indgået før ikrafttræden af disse regler. Det betyder, at aftaler der efter lovens ikrafttræden strider mod bestemmelser i ophavsretsloven, som ikke kan fraviges ved aftale, ikke anses for gyldige for fremtiden, uanset om en aftale er indgået før eller efter lovens ikrafttræden. (Bemærkninger til 1996-loven II, s. 21).

Aftaleretlige regler, der kan fraviges, finder derimod kun anvendelse på aftaler, der indgås efter lovens ikrafttræden.

Forslaget til § 91, stk. 1, indebærer en fravigelse af dette almindelige princip ved at fastslå, at bestemmelsen alene finder anvendelse på aftaler, der indgås efter 1. juli 2008. Aftaler, der er indgået før denne dato skal bedømmes i lyset af de hidtidige regler i §§ 54 og 55. Det betyder, at hvis aftalen er indgået før 1. juli 2008, da vil man kunne fravige §§ 54 og 55. Hvis aftalen derimod er indgået efter 1. juli 2008, da skal aftalen bedømmes i lyset af forslaget til ny § 54, hvorefter en fravigelse af bestemmelsen er ugyldig.

Til nr. 31 (§ 91, stk. 3)

Forslaget er af teknisk karakter.

Henvisningen til § 30, stk. 5, skal ændres som følge af lovforslagets nr. 11, hvorefter der sker en nyaffattelse af § 30. Den nuværende § 30, stk. 5, bliver i medfør af forslaget til § 30, stk. 3.

Til § 2

Det foreslås, at ændringsloven træder i kraft den 1. juli 2008.

Til § 3

Da dette lovforslag kan siges at have konsekvenser på områder, der er dækket af hjemmestyreordningerne på Færøerne og i Grønland, bør en ikrafttræden for Færøerne og Grønland først ske efter forhandlinger med det færøske landsstyre og det grønlandske hjemmestyre.